Ніва

ISSN 0546—1960
ІНДЭКС 36671

БЕЛАРУСКІ ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНЫ ТЫДНЁВІК

№ 1 (1651) ГОД XXXIII БЕЛАСТОК 3 СТУДЗЕНЯ 1988 г. ЦАНА 12 зл.

У родным зацішшы. Фота М. Гайдука.

АБ РОДНЫМ

Шаноўныя сябры!

Стаім на парозе Новага года. І хто ж у такой сітуацыі не аглянецца на пройдзены шлях? І хто ж не старaецца заглянуць у тую будучыню, якую нясе з сабой 1988 год? Думаю, што кожны! Ну і які ж быў мінулы год для беларусаў? Зразумела, што адзін чалавек не мае права даваць адказ ад імя ўсёй беларускай грамады. І ўсё ж такі няма сумненняў, што большасць беларусаў, калі і не палепшыла свайго быту, то прынамсі ўтрымала тую ступень дабрабыту, якой дабіліся ў мінулых гадах. У далейшым многія беларусы будавалі прыгожыя дамы, куплялі салідную мэблю, куплялі добрую вопратку. А былі і такія, што накопленыя залатоўкі мянялі на золата ці валюту. У далейшым беларуская моладзь вучылася ў школах розных тыпаў. Многія з маладых беларусаў пачалі вучыцца ў вышэйшых навуковых установах або закончылі гэтыя уста-

(Працяг на стар. 5)

32 гады з „Нівай"

Сёння можам напісаць аб ім усё: нічога ён не скрэсліць, не аблае, што здымак змясцілі на першай старонцы і што наогул змясцілі яго. Таму фактычна толькі сёння можам „дэканспіраваць" на старонках „Нівы" нашага шматгадовага шэфа, галоўнага рэдактара штотыднёвіка „Ніва" Георгія Валкавыцкага, жыццё і грамадская дзейнасць якога 32 гады была непарыўна звязана з „Нівай" і БГКТ.

Хто ён, гэты чалавек, што пасля 34 гадоў журналісцкай працы адышоў на заслужаны адпачынак?

Нарадзіўся ў паэтычнай краіне, якая завецца Белавежай, на зямлі, якая родзіць мастакоў і паэтаў. На яго долю не выпала лёгкае жыццё. Годам яго нараджэння быў год 1923, і ўжо маладым хлапцом давялося яму перажыць і ўласную „смерць", калі немцы вялі на расстрэл, і быць салдатам Чырвонай Арміі (у яго вачах да сёння стаяць барэльефы мёртвых салдацкіх твараў, па якіх праехалі танкі).

Георгій Валкавыцкі з'яўляецца адным з нямногіх у Польшчы, які ўдалося закончыць элітарную вышэйшую школу — Літаратурны інстытут імя Максіма Горкага ў Маскве. У верасні 1954 года ён распачаў працу ў Беластоку. Працаваў у „Газеце Беластоцкай", ды, нядоўга, у аддзеле прапаганды Ваяводскага камітэта ПАРП, дзе кіраваў сектарам культуры. І тады атрымаў партыйнае даручэнне: скамплектаваць рэдакцыю і наладзіць выданне беларускага штотыднёвіка „Ніва". Першы нумар „Нівы" выйшаў у свет 4 сакавіка 1956 года. Галоўным рэдактарам быў Георгій Валкавыцкі.

З імем Валкавыцкага звязана ў Народнай Польшчы не толькі стварэнне і рэдагаванне штотыднёвіка „Ніва". Не было ніводнай праявы ў дзейнасці Беларускага таварыства, якая не была б звязана з ім. Гэта ён згуртаваў маладых літаратараў і мастакоў беларускага паходжання ў літаратурна-мастацкім аб'яднанні „Белавежа", а фактычна, вакол

(Працяг на стар. 4)

З НОВЫМ, ДОБРЫМ ГОДАМ!

АБ ПЕРШЫМ ДНІ АКУПАЦЫІ

АБРАЗОК ДРУГІ

Праз Бандары ідзе нямецкая калона. Я з чатырма сябрамі сяджу на панадворку ў „Паўлавых“. Углядваемся праз плот на немцаў, якіх бачым першы раз у жыцці. Усе маладыя, усе прыгожыя, моцна зялёныя мундзіры. Многія пазнімалі шапкі, заткнулі іх за пагоны або за паясы. Наваскаваныя чорныя боты. Усе маюць закасаныя да локцяў рукавы мундзіраў. Сядзім з разяўленымі ратамі: Пеця, Сцёпа, Валодзя, Юлік і я. Сядзім і паціху размаўляем.

— Гляньце, як прут, але салдаты!

— Ну і што з таго, што прут? А екіе з іх салдаты, калі яны без вінтовок?!

І толькі цяпер усе ўсведамляем сабе, што немцы сапраўды без вінтовак. Яшчэ ўчора мы бачылі чырвонаармейцаў з даўжэзнымі вінтоўкамі і заткнутымі на іх штыкамі, а ў немцаў няма вінтовак ні ў руках, ні на плячах.

— Ну, то екіе ж з іх салдаты, калі яны вінтовок ні мают, то іх навет бабы папрут назад.

— Гляньце, іх вінтоўкі на грудзях!

— Што, гэты камарыкі то вінтоўкі?

— Ну, але вінтоўкі.

— А чы ж з такого камарыка заб'е чалавека?

— Чом не заб'е? Калі забівае з ліворвера, то заб'е і з гэтаго камарыка.

— Та ж ведомо, што з ліворвера заб'е з малых адлегласцей, а здалёк то ні толькі ні заб'е, але ніякае шкоды ні зробіт.

— Ну то чом саветы ад іх уцікают? Тыя ж мают вінтоўкі, а немцы ні мают?!

— Уцікают? Ні ўцікают. Гэто такая такціка. Саветы адышлі можэ да Елоўкі. Ну, можэ да Свіслачы. Хібо так на вёрст сорок, каб немцоў у мешок уцягнуць. А калі ўжо ўсіх уцягнут, то так дадут, што ні адзін жывы ні астанецца. Гэто такціка, так мой татко казаў.

— Лепш каб не варочаліся саветы, — кажа Пеця Бура, які быў заўсёды слабым вучнем.

— Чаму лепш?

— А том, што зноў трэбо будзе хадзіці ў школу.

— А думаеш, што пры немцах ні трэбо будзе хадзіці ў школу?

— Напэўно ні трэбо будзе хадзіці. Што ты думаеш, што немцы будут цебе ўчыці? Ены толькі сваіх дзіцей вучат, а да нас ім нема ніякаго дзела. Як хочэш, так сабе і жыві.

— Э, там, саветы напэўно вернуцца.

— Ну, а калі, думаеш, вернуцца?

— Ну, можэ за тыдзень.

— Што ты плецеш? За які тыдзень? Напэўно вернуцца за тры або два дні, а можэ яшчэ вернуцца сегодне вечаром.

Тым часам раздаецца гул матораў. Калону немцаў абганяе штук дванцаць матацыклаў з прычэпамі. На кожным з матацыклаў сядзіць па трох немцаў. Усе маюць на галовах глыбокія каскі. Перад тымі, што сядзяць у прычэпах, стаяць на ножках кулямёты. Нас абдае густым пылам, і на працягу некалькіх мінут нічога не бачым. Калі ўрэшце матацыклы зніклі і пыл рассеяўся, то ўбачылі, што вуліца апусцела. Выглядаем праз плот і бачым, што калона немцаў дайшла да канца вёскі і салдаты кінуліся ў бок рэчкі. Толькі чалавек дванцаць асталося на вуліцы. Асцярожна выходзім з панадворка і памаленьку пад платамі прыбліжаемся да нямецкіх жаўнераў. А яны, пазнімаўшы з грудзей аўтаматы, гергічуць і вымаюць з кішэняў плоскія банкі. Адкрываюць іх і вымаюць з сярэдзіны карычневы шакалад. Пачынаюць есці. Адзін з немцаў, апаражніўшы баначку, закрывае яе і шпурляе ў наш бок. Мы кідаемся да банкі. Першым хапае банку даўгавязы Пеця Бура. Адкрывае яе і дае нам усім панюхаць. Вельмі ж смачна пахне! Пеця выцягвае з банкі карычневую паперу і совае яе ў рот. Пачынае жа[illegible]аць.

— Ну як, смачна? — пытаем з зайздрасцю.

Пеця жуе даўжэйшую хвіліну, пасля выплёўвае яе ў руку і хавае ў кішэню.

— На пачатку, — кажа, — была смачна, а пад канец горка. Пажду, як высахне — зноў пажую.

Немцы пазіраюць на нас, нешта гергічуць і пасля, як па камандзе, шпурляюць у наш бок пустыя шакаладныя банкі. Кідаемся на вулічны пясок і кожны з нас хапае прынамсі адну банку. Задаволеныя, вяртаемся на сярэдзіну вёскі і пазіраем у бок рэчкі, дзе немцы, распрануўшыся дагала, не зважаючы на жыхароў вёскі, ходзяць па беразе, лезуць у ваду або сядаюць ці лягаюць на траву. Некалькі немцаў грае на губных гармоніках. Тыя немцы, што ў рэчцы, паліваюцца вадой, папіхаюцца, ныраюць, рагочуць, крычаць, дужаюцца.

Мы паспрабавалі падыйсці да рэчкі, аднак адзін з немцаў, грозна глянуўшы на нас, патрос у наш бок кулаком, і мы падаліся назад.

Алесь Барскі

Галоўнае праўленне БГКТ паведамляе, што па прыкладу мінулых гадоў арганізуе для членаў і сімпатыкаў БГКТ конкурс „Беларуская песня '88“. Арганізатары — апрача ГП БГКТ — рэдакцыя тыднёвіка „Ніва“ і праўленні аддзелаў БГКТ, суарганізатары: Аддзел культуры і мастацтва Ваяводскай управы ў Беластоку, Ваяводскі дом культуры, дамы і асяродкі культуры ў ваяводстве, грамадскія арганізацыі і ўстановы.

Мэта агляду — распаўсюджванне аматарскай мастацкай дзейнасці, папулярызацыя народных і сучасных беларускіх песень, выдаўліванне таленавітых адзінак.

У аглядзе „Беларуская песня '88“ бяруць удзел салісты і калектывы вакальныя і вакальна-інструментальныя (ад дуэтаў да актэтаў; у выпадку, калі ў калектыве крыху больш чым 8 асоб, ён можа прымаць удзел на такіх жа ўмовах). Узрост удзельнікаў — ад 14 год (уключна з моладдзю з сярэдніх школ). Удзельнікі падрыхтоўваюць дзве беларускія песні (фальклорныя ці сучасныя) і спяваюць іх на аглядзе па-беларуску. Лаўрэаты фінала могуць быць накіраваны на ваяводскія элімінацыі конкурсу савецкай песні (умова ўдзелу — падрыхтоўка дадаткова савецкай песні з польскім тэкстам). Лаўрэаты папярэдніх аглядаў не могуць паўтараць рэпертуар.

Агляд — двухступенны. Раённыя агляды — у Беластоку, Гайнаўцы і Сямяцічах — трэба правесці да 29 лютага 1988 г. Лаўрэаты раённых аглядаў закласіфікуюцца на цэнтральны агляд, які адбудзецца ў днях 12–13 сакавіка 1988 г.

Падзел раёнаў:

Беласток — аддзелы: горад Беласток, раён Беласток, Саколка, Гарадок, Міхалова;

Бельск-Падляшскі — аддзелы: Бельск-Падляшскі, Орля;

Гайнаўка — аддзелы: г. Гайнаўка, Гайнаўка-гміна, Чыжы, Нарва, Нараўка, Дубічы-Царкоўныя, Кляшчэлі, Чаромха;

Сямяцічы — аддзел Сямячічы;

Дуброва-Беластоцкая — аддзел Дуброва.

Агляд праводзіцца ў катэгорыях (без падзелу на салістаў, дуэты і іншыя групы):

1. а) — апрацаваная фальклорная песня (падрыхтаваная без інструктара);

б) — апрацаваная фальклорная песня (падрыхтаваная з інструктарам);

2. а) сучасная песня (падрыхтаваная без інструктара),

б) сучасная песня (падрыхтаваная з інструктарам).

Камісія ацэніць спевакоў паводле такіх крытэрыяў, як падбор рэпертуару, інтэрпрэтацыя, галасавыя ўмовы, агульны артыстычны выраз.

Выдаткі, звязаныя з арганізацыяй агляду, пакрыюць арганізатары і суарганізатары.

Запрашаем прыняць удзел!

Яшчэ раз пра „Пана Тадэвуша“

Прачытаў у 45-й „Ніве“ заметку А. Барскага аб праблемах з беларускім „Панам Тадэвушам“ і тут жа пацягнулася рука да пяра. Не згодзен толькі з тым, што выданне гэтага твора 10-тысячным тыражом для польскіх беларусаў было памылкай, бо надта, быццам, многа. Так, і ў Мінску ў пачатку 80-х гадоў выйшаў пераклад Б. Тарашкевіча, які знізіў канкурэнтаздольнасць выдання. А да таго ж у 1985 годзе выйшаў яшчэ поўны пераклад азначанага твора Я. Семяжонам на беларускую мову, гэта яшчэ 12 тысяч.

Можа, зрэшты, і ёсць падстава шкадаваць пра завялікі тыраж, але прыйдзе час, калі гэтыя тысячы экземпляраў мы, беларусы, будзем успамінаць з гонарам. Калі? Калі ад жывёльнага пачуцця несвядомасці, ніякавасці пяройдзем да людскога асэнсавання таго, якія мы людзі.

Так, мы аднолькавыя і ў Польшчы, і ў БССР. Беларусы. І нам у Беларусі аказалася замнога 12 тысяч, хоць нас 10 мільёнаў занадта вучоных, каб ацаніць цудоўны твор пра нас жа, беларусаў, цікавыя пераклады, бліскучыя ілюстрацыі, якімі парадавалі кнігавыдаўцы Ольштына (маст. Андрыёлі) і Мінска (маст. Шаранговіч). А на мільён эстонцаў у Эстоніі не хапае двухсот тысяч экземпляраў нацыянальнай энцыклапедыі. Гэта значыць: кожная эстонская сям'я лічыць за гонар мець добрую эстонскую кнігу. А мы, беларусы? Арыфметыка простая: калі тысяча збярэцца, дык адну кніжку купяць.

Але! Не хачу ганьбіць свой народ. Праз стагоддзі ён быў пазбаўлены права на нацыянальную свядомасць, гістарычную памяць. Гэта патроху вяртаецца толькі цяпер. І той, у каго прачынаецца чалавечая гордасць, павінен будзіць яе ў тых „тутэйшых“, якія яшчэ не ведаюць, што ёсць іх Радзіма — Беларусь, тая, што ў душы ў таго, хто тут нарадзіўся.

Я таксама калісь па статкавым інстынкце купляў кніжкі „толькі дэфіцытныя“, толькі такія, як усе, толькі на рускай мове. І калі з'явіўся Семяжонаўска-Шаранговіцкі „Тадэвуш“ у выдатнейшым паліграфічным выкананні, толькі хадзіў вакол, баючыся гэтую кніжку купіць.

Але час змяняе нас. І хоць не па Дарвіну, але я пачаў эвалюцыю ад малпы да чалавека. І ўжо калі да мінскіх магазінаў дайшоў ольштынскі Тарашкевічаўска-Андрыёлеўскі „Тадэвуш“, я ўжо імкнуўся да яго, як да крыніцы, каб наталіць духоўную прагу, хоць і каштаваў ён не 350 злотых, як у Польшчы, а 7 руб. 88 кап., г.зн. удвая даражэй. Купіў я і мінскае выданне ў перакладзе Семяжона. Набыў і Дуніна-Марцінкевіча пераклад двух першых быліц. Не таму, што захацеў дапамагчы „разграбаць залежы беларускай духоўнай культуры“, а таму, што такая цяпер патрэба душы. Яе цяжка растлумачыць. Як невытлумачальна тое, што мой брат, які жыве ў Чалябінску, Робэрта Мэйля чытае па-ўкраінску, свайго любімага Лема — па-польску, а Караткевіча, зразумела, — па-беларуску. Для культурнага чалавека проста няма прэстыжных і непрэстыжных культур. Так што тыя 10 тысяч — гэта справа гонару і для польскіх беларусаў, і для саміх палякаў.

В. Мартыненка, г. Мінск

БЕЛАВЕЖА

СТАРОНКА ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКАГА АБ'ЯДНАННЯ ПРЫ ГП БГКТ № 343

У НАС У ГАСЦЯХ „ГОЛАС РАДЗІМЫ"

Палескія галасы

У снежаньскім нумары часопіса „Беларусь" за 1985 год упершыню былі надрукаваны вершы на малавядомай русінска-палескай мікрамове.

Ад таго часу мінула менш за два гады, але ўжо цяпер з пэўнасцю можна казаць, што палескамоўны шлях у літаратуру адваяваў права на існаванне і паволі здабывае прызнанне і аўтарытэт.

Першыя ж яго крокі былі цяжкія і часам балючыя. Грамадскасць рэспублікі да маладой палескай літаратуры паставілася вельмі неадназначна: адны прыхільна віталі, а другія заўзята імкнуліся яе забараніць... Зрэшты, такая палярызацыя ацэнак зразумелая: як-ніяк справа новая, нечаканая.

І тут мімволі паўстае пытанне: чаму сучасная палеская літаратура пачала шырока заяўляць пра сябе не трыццаць, не дзесяць год назад, а толькі цяпер? Думаю, таму дзве прычыны. Першая, хоць і не самая, мусіць, галоўная, — гэта цяперашняя эпоха публічнасці, дэмакратызацыі, эпоха ажыўлення і вызвалення самых розных частак творчага патэнцыялу грамадства. Другая прычына і, напэўна, найгалоўнейшая — гэта ўнутраная спеласць палескага рэгіёна да выяўлення ў мастацкім слове. Усяму, як вядома, свая пара нараджацца, расцвітаць... Апошнія ж гады — час інтэнсіўнага прарастання палескага дрэўца, што пасаджана намаганнямі многіх пакаленняў палешукоў, якія дбайна захоўвалі матчыну мову і створаныя на ёй песні, вершы, легенды, казкі, паданні... І перш за ўсё пасаджана намаганнямі тых палешукоў, якія раней за іншых асэнсавалі думкаю пра магчымасць і мэтазгоднасць свайго палескага шляху ў літаратуру.

Сярод пачынальнікаў былі Франц Савіч, які напісаў на роднай пінчуцкай гаворцы вершбаладу „Там, блізка Пінска", Мікалай Янчук, чыя палескамоўная спадчына складаецца са шматлікіх вершаў, п'ес і паэм.

Сярод пачынальнікаў і аўтараў палескіх буквароў 1861-1862 гадоў, і аўтар палескага буквара 1907 года выдання...

Сярод пачынальнікаў і аўтары ананімных рэлігійных і антырэлігійных твораў XVI і пазнейшых стагоддзяў, паэты міжваеннага часу...

Так што сучасная палеская літаратурная сцяжына пачалася не на пустым месцы. Яна мае глыбокае карэнне, шматвяковую традыцыю, якая, спадзяюся, неўзабаве праявіць сябе як і абнароджваннем ужо здабытага на гэтай дзялянцы — багатай спадчынай, так і будучым плёнам, які ўжо цяпер абяцае быць нябедным.

Толькі за два няпоўныя гады жыцця палескамоўнага літаратурнага шляху па ім пайшлі, і даволі ўпэўнена, Сяргей Місавец, Мікола Чарняк, Уладзімір Гетманчук, Ярына Сянкевіч, чые вершы друкаваліся на старонках рэспубліканскіх газет, гучалі па радыё і тэлебачанні.

Свайго надрукавання чакаюць вершы яшчэ некалькіх дзесяткаў палескамоўных аўтараў, у выдавецтве „Мастацкая літаратура" рыхтуецца да друку зборнік вершаў „Бука" („Кніга") аўтара гэтых радкоў. У часопісе „Беларусь" з наступнага года мяркуецца адкрыць палескую старонку. Увогуле: што ні дзень — то больш. Творы на палескім дыялекце ўжо перастаюць быць экзотыкай, становяцца звычайнай праявай культурнага і найперш літаратурнага жыцця Беларусі, ды і не толькі Беларусі.

Бо ў палескамоўным літаратурным працэсе бяруць удзел не толькі беларускія палешукі, але і ўкраінскія, і польскія: палескі этнакультурны рэгіён ахоплівае паўднёвы захад БССР (Брэст, Пружаны, Пінск, Тураў, Івацэвічы), паўночны захад УССР (Ковель, Луцк, Сарны, Чарнобыль), а таксама цэнтральны ўсход ПНР (Бяла-Падляска, Хелм) — гэта значыць край, які лічыцца прарадзімай усходніх славян. І вось гэты старажытны край падае сёння свой прыродны голас словамі сваіх сыноў і дачок.

М. Шэляговіч

ХАТА-ПОЛЫШУЧКА

Торкнуса памытьтю твого порогу,
Старэнька хато, хато-полышучко.
Зпуд вій зылёных саду на дорогу
Всэ некось дывыса ты завший
нырышучо.
Вглядайиса: чы йе, чы хтось крокуе
Пуд шум дошчу, у посвыст замытільля.
Вырнуся до тыбэ, так сэрцэ чуе,
Мынэ судосыш шчыро хлібом-сильлю.

Спомына будуть гокна колыхаты,
Засвітыця высокэ нэбо сыно,
И засмыеця юно ридна хата,
И почастуе, й пырыголубить сына.

Мікола Чарняк

судосыш — сустрэнеш

ДОСІЮ

Дід колысь загона кала хаты
Кажон рик жытамы засывав,
Про нылёгку долю, про ратая
Тыху пісьню сам собі спывав.

Вин сывню собі напэрод вішав
И ышов загона з краю в край.
А шоб врид над госынь ліпшым вышов,
Шэ й молывса: „Божэ, помогай!"

Сіяты — нылёгка то робота.
Рукавом стырав солёний пит,
И була в ёго товді забота,
Шоб тыпліший вітёр шов на цвіт.

Всек було — ышлы дошчи косыйі,
Падала роса на зэльнь трав.
Оно раз загона ныдосіяв,
Премо на загоновы упав.

...А выснену сылу ныгасыты
Чыстым нэбом ззее, світыть світ.
Йе тыпэр досію гое жыто,
Шо ныконч'в сіяты мий дід.

Уладзімір Гетманчук

врид — ураджай
оно — толькі

БАЛАДА ХЛІБОВЫ

Вік од віку сохою горалы
И косылы траву осоку,
Желы жыто, в снопочкы вйязалы,
Слалы римно його на току.

Важкым ціпом його довго былы,
Аж пыклы мозолі на руках,
На пычи тое зэрне сушылы
И руками мололы в жорнах.

Помытаю, ек вносыла маты
Діжку в хату зробыты заміс,
Мынэ клала на запычку спаты,
Шоб до тіста з рукамы ныліз.

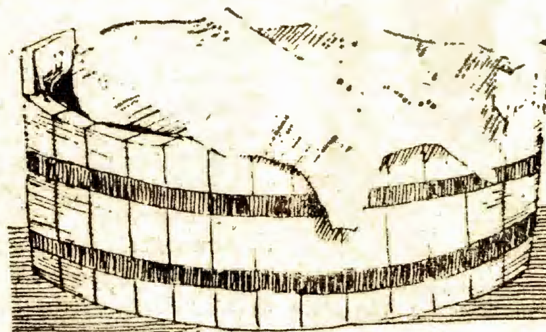
Хлібным духом маніло по хаты,
Діжка тыхо шыптала всю нич.
Пудныималася досвытком маты
Ростоплеты настудяну піч.

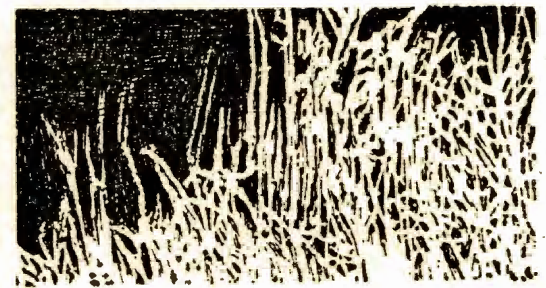
И ныспав йе до самого ранку,
Всэ ворочався з боку на бик,
Всэ кортіло дождаты сныданку —
Нич здавалаcа довша за рик.

Йісты хліба — смачній ніж поспаты,
И за бавынкы всі высылий.
Бачу й зарэ шэ батька и хату,
Маму, піч, свіжий хліб на столі.

Сяргей Місавец

маніло — пахла

РИДНЭ

Знов быру бylета до Янова
На курйерський
бырысьтійський пойізд —
Відаю, шо проводныця словом
Знов поліськым душу мні напойіть.

Шо почую ридну знов володу,
На якэйі вырос у Крывыцы,
На якэйі дід казкы мні баяв
И гучыв: корнатко дэ — там рвэця!

На якэйі — збудыця лэдь сонцэ —
Маты до корив мынэ будыла,
На якэйі пісьня по Крывыцы
Гульцемы в дні святэй ходыла:

Конык, коньк, коньк воронэнький,
Ты скачы до любого, скачы,
Пырыдай, шо ждэ його мылэнька,
Шоб од сэрця даты йіму ключи...

Знов, ек ныгдысь, чую пісьні гукы
И спышу до риднийі йе хаты —
Бо вжэ бачу, ек розставыв рукы,
Насудись мні йдэ з „Дэнь добрий" маты

Мікола Мінзар

волода — мова, гаворка
Янова — палеская назва г. Іванава

РУСІНСКАЯ АРФАЭПІЯ

и — гук сярэдні паміж „ы" і „і", зычны перад ім не змякчаецца.
и пад націскам — калі выступае на месцы гістарычнага „о" ў новых закрытых складах, у адных палескіх гаворках чытаецца як **и** (ныіс), у другіх як **у** (нус), у трэціх як дыфтонг **уо** (нуос), у чацвёртых як **э** (нэс)...
е пад націскам — у адных гаворках чытаецца як **е** (ема, жеты), у другіх як **я (а)** (яма жаты).
йі — доўгае **і** (йіхаты).
йе — займеннік **я**, чытаецца і як **е**, і як **я**.

Пра матуральныя работы

Штогод вялікая група моладзі з беларускіх ліцэяў у Гайнаўцы і Бельску піша матуральныя работы па беларускай мове і літаратуры (на атэстат сталасці). Усе яны прачытаны, ацэнены, разложаны ў папкі і доўгія гады захоўваюцца ў школьных архівах.

Дырэкцыя Беларускага ліцэя імя Б. Тарашкевіча запрасіла мяне ў 1987 г. на пісьмовы матуральны экзамен па беларускай літаратуры. Я з дрыжачым сэрцам увайшла ва ўквечаную нарышчаную залу і ціха заняла месца сярод высокай камісіі. Якія іншыя цяпер матуры ад той, якую я здавала ў гэтым ліцэі (толькі не ў гэтым будынку) ў 1953 годзе! Па ўмовах, па камфорце — гэта як неба і зямля. Але ўсё ж з незнішчальнай чуллівасцю ўспамінаю той мой час, тых маіх настаўнікаў, многія з якіх адыйшлі ўжо назаўсёды.

Я пазнаёмілася з работамі, выбранымі і высока ацэненымі настаўніцамі Верай Рышчук і Зінай Дзямянюк. Гэта работы: Крыстыны Аніпчук, Іаанны Кадлубоўскай, Рамуальда Верхавпа і Яўгеніі Верамчук.

Дзве работы напісаны на тэму першую: „Наша ніва“ і яе роля ў развіцці беларускай нацыянальнай свядомасці“, дзве — на другую: „Што ведаеш і як ацэньваеш беларускую дакастрычніцкую літаратуру“.

Работа Іаанны выяўляе ў першым плане яе захапленне Максімам Багдановічам, якому ў сваёй рабоце адводзіць многа месца, удала падкрэсліваючы беларускі нацыянальны характар яго творчасці. Яна піша: „М. Багдановіч параўноўваў беларускі народ з дыяментам, які не блішчыць у цемнаце, а бляск яго паяўляецца толькі на святле. У творы „Паміж пяскоў Егіпецкай зямлі“... на прыкладзе жмені зярнят, якія, праляжаўшы тысячагоддзі ў зямлі, не страцілі сваёй жыццёвай сілы, усведаміў народу несмяротнасць яго нацыянальнасці. Верш нараджае веру, што прыгнечаны ад вякоў беларускі народ таксама захавае сілы, каб у спрыяльных абставінах адрадзіцца“.

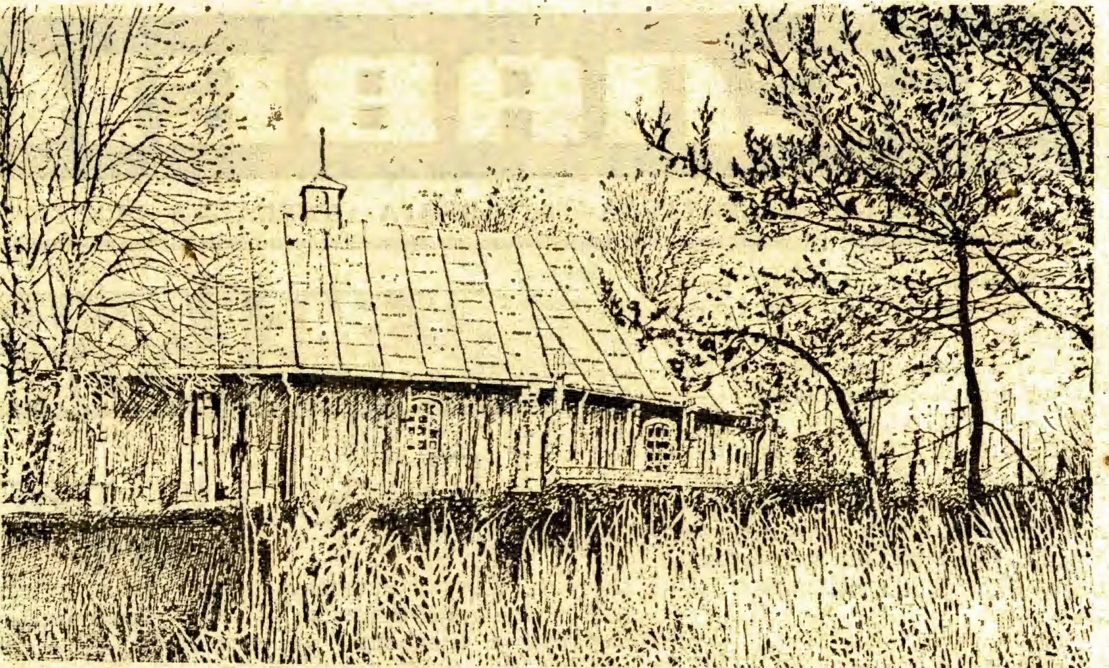
Крыся мае больш гістарычны і палітычны падыход да першай тэмы. Яна ўсебакова характарызуе эпоху і яе плыні, асуджае буржуазна-ліберальныя погляды некаторых палітычных кіраўнікоў тадышняга часу, якія недаацэньвалі рэвалюцыйную барацьбу, а лічылі, што хопіць даць народу асвету і культуру і ён сам абудзіцца. Аднак далей і сама прызнае, што ў галіне асветы „Наша ніва“ адыграла вялікую ролю якраз шляхам развіцця выдавецкай дзейнасці — календароў, часопісаў для дзяцей, зборнікаў паэзіі і г.д. Сярод „нашаніўцаў“ на першым месцы ставіць Купалу і Коласа.

У рабоце Рамуальда (другая тэма) нам падабаецца сістэматыка, метадычнасць і цэльнасць, удалы сінтэз. Можа таму, што хлопец, ён не паддаецца эмацыянальным настроям, а смела ставіць свае тэзісы, лагічна падмацоўвае іх творамі. „Выдатную ролю ў барацьбе народа... адыграла асветніцкая і друкарская дзейнасць Ф. Скарыны, — піша аўтар, — які верыў у чалавечы розум“. А наконт паэмы Я. Купалы „Раскіданае гняздо“: „гэта паказ абеззямельвання і разарэння шырокіх мас беларускай вёскі і разам з тым росту іх свядомасці. Гэта твор аб лёсе беларускага народа, аб яго марах і спадзяваннях“. Літаратура дакастрычніцкага перыяду: „вучыць нас, маладое пакаленне, бачыць і разумець прыгожае ў жыцці, любіць высакароднае, разумнае, а ненавідзець злое і благое. А гэта і ёсць дарога ў жыццё кожнага чалавека“.

Яўгенія, якая пісала таксама на другую тэму, аналізуе твор Я. Купалы „Раскіданае гняздо“ ў іншай перспектыве — паказвае асабістую безабароннасць галоўнага героя, бацькі, перад цяжкасцямі. Інакш сын: ён прымае барацьбу з панам, ён знаходзіць дарогу да рэвалюцыі. Піша аўтар: „Сымон — для мяне ўзор людзей непахісных, станоўчых, адваж-

(Працяг на стар. 6)

Свойскія малюнкі

Старая драўляная царква ў Рагаўцы. Мал. У. Петрука.

32 гады з „Нівай“

(Працяг са стар. 1)

„Нівы“, пачынаючы пастаянна друкаваць літаратурную старонку. Гэта ён, як добры бацька, умеў параіць, падказаць, з чаго трэба пачынаць, мог выправіць недахопы, заахвоціць нясмелых. Гэта ён таксама стварыў у „Ніве“ студэнцкую старонку „Прысутнасць“, даючы такім чынам нашай моладзі магчымасць выказвацца незалежна, аўтаномна.

На працягу многіх гадоў рэдагаваў Беларускія календары, розныя літаратурныя зборнікі і альманахі, зрэшты, ён і да сёння кіруе выдавецкай камісіяй пры ГП БГКТ. Адным словам, з яго імем было непарыўна звязана ўсё беларускае, што было выдадзена ў Народнай Польшчы. Сам дасканалы паэт, ён старанна ўкрываўся пад псеўданімам Юрка Зубрыцкі, заўсёды ўступаючы месца іншым, і толькі сёння вось чакае выдання яго паэтычны зборнік (першы зборнік быў напісаны ў якасці дыпломнай працы, быў гэта зборнік польскіх вершаў).

32 гады Георгій Валкавыцкі вырашаў аб профілі адзінай у Польшчы беларускай газеты, якой з'яўляецца наш штотыднёвік. Яго канцэпцыя „Нівы“ мо не была ясная кожнаму (адны закідалі, што замала навуковых тэм, іншыя — што замала гумару, разрыўкі, яшчэ нехта хацеў бы зрабіць з яе маладзёжную газету); была затое канкрэтная і слушная: „Ніва“ павінна служыць усім, кожнаму беларусу — і селяніну, і настаўніку, і вучонаму, і студэнту, і дзіцяці. І так заўсёды стараўся яе рабіць, каб была разнастайная і цікавая, і каб кожны чытач мог у ёй знайсці нешта для сябе.

Валкавыцкі сам прыдумваў рубрыкі, змяняў загалоўкі, карыгаваў тэксты журналістаў і карэспандэнтаў. І яго рашэнні наогул ніхто не аспрэчваў. Быў ён і для калектыву, і для ГП БГКТ, і для ўсіх, хто быў блізкі беларускай справе, — вялікім, непадважальным аўтарытэтам.

На жаль, не заўсёды ведаў аб гэтым шырокі чытач. Вельмі скромны па сваёй натуры, рэдактар Валкавыцкі не імкнуўся быць „на чале“. Хаця быў ён і ёсць небанальным публіцыстам, у якога прадумана і адточана кожнае слова, найчасцей аддаваў перавагу іншым. Іншых ведалі, яго — не заўсёды. А працаваць мог у рэдакцыі за кожнага. Мог апрацаваць матэрыял карэспандэнта, чаго вельмі не любяць журналісты, мог замакетаваць нумар і рабіў гэта ладны кавалак часу, калі не было мастака. Праўда, горш было з маляваннем, ну але што ж, усяго не агорнеш! Быў бязрадны толькі ў найпрасцейшых, жыццёвых справах, калі трэба было, напрыклад, пакіраваць нейкімі пакупкамі для прыёму рэдакцыйных гасцей ці папрасіць у дырэкцыі нешта для сябе.

Быў заўсёды незвычайна тактоўным чалавекам і кіраўніком, і гэта выклікала ў людзей здзіўленне, а ў нас пашану да яго.

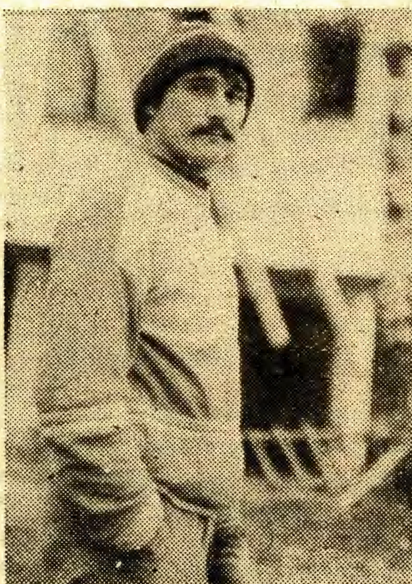
Георгій Валкавыцкі на працягу 32 гадоў быў тым для калектыву „Нівы“ ды ўсіх яе супрацоўнікаў, чым з'яўляецца паветра для кожнага чалавека: наогул паветра не бачыш, але і жыць без яго немагчыма. І таму сёння, калі пішам гэтыя словы, хацелася б, каб аб гэтым ведалі ўсе.

Наш галоўны рэдактар перайшоў на заслужаны адпачынак. Урад ПНР высока ацаніў яго працу, узнагародзіўшы яго Афіцэрскім Крыжам Ордэна Адраджэння Польшчы. Зычым яму добрага здароўя і новых творчых здзяйсненняў! Але вельмі нам будзе яго не хапаць. Спадзяемся, што „свабоду“, якую атрымаў, ён будзе трактаваць не надта даслоўна. У кожным разе не будзе гэта цалкавітае „вызваленне“ ад „Нівы“.

Ада Чэчуга

Фота Здзіслава Зарэмбы

ПАН НА БАБРОЎНІКАХ

— У вёсцы таксама можна быць панам, — гаворыць Яўгеній Бараўскі.

Дакладней кажучы, яго ўладанні распасціраюцца і на іншыя вёскі прыгранічнай паласы: **Яўгеній Бараўскі** ахвотна прыняў у апрацоўку некаторыя пакінутыя гаспадаркі ў **Хоматаўцах, Ярылаўцы, Скрабляках** і **Крушынянах.**

Неяк не прывыклі мы яшчэ да такіх **гаспадароў!** Уладанні **Барбары і Яўгенія Бараўскіх** састаўляюць у 1988 годзе 120 гектараў. Так, я не памыліўся: **сто дваццаць гектараў! Сорак** га — уласныя, а 80 га — гэта зямля дзяржаўная. Яўгеній Бараўскі ўзяў яе ў арэнду.

У даваенны час, пры панскай Польшчы, такіх гаспадароў называлі б дробнымі памешчыкамі. Яны ездзілі ў бліскучых карэтах, трымалі батракоў і службу. Бараўскія — сялянскія дзеці і разлічваюць на ўласныя сілы і выручку з боку сучаснай сельскагаспадарчай тэхнікі.

Даўно ўжо хацеў я пабываць у іх у Баброўніках. Яўгеній — родам з **Баброўнікаў,** Барбара — з недалёкага **Дзернякова,** што крыху бліжэй да Беластока, каля Гарадка. Абедзве вёскі — спрадвеку беларускія, з грамадоўскімі і КПЗБ-оўскімі традыцыямі, аж люба прыслухоўвацца да іх звонкай сялянскай гаворкі, якая няшмат адрозніваецца ад літаратурнай беларускай мовы.

На жаль, маладое пакаленне адыходзіць ад мовы бацькоў сваіх і дзядоў, як адыйшло яно ад узроўню і стылю іхняга жыцця. Душа яшчэ доўга аднак застаецца беларускай.

Хацелася ведаць, ці яшчэ сядзяць там і гаспадараць гэтыя маладыя асаднікі, ці мо ўжо ўцяклі, прагуляўшы шматмільённыя дзяржаўныя крэдыты, як здарылася гэта ў выпадку некаторых іншых асаднікаў у наваколлі Заблудава і Крынак. Шчыра кажучы, я ўжо нават не памятаў, як называюцца гэтыя баброўніцкія маладыя людзі, і найперш накіраваўся

(Працяг са стар. 1)

новы. Усё гэта трэба залічыць да несумненных дасягненняў беларускай нацыянальнай меншасці ў Польшчы. Разыходзіліся б мы аднак з праўдай, калі б не заўважылі і таго, што многім беларусам, асабліва беларусам старэйшага пакалення, не толькі не ўдалося палепшыць свайго жыцця, але іх побыт нават пагоршыўся, бо рознага тыпу кампенсацыі не папоўнілі тых страт, якія былі вынікам значнай інфляцыі і дэвалюацыі залатоўкі. А каго ж не праследуюць клопаты, калі трэба купіць такія элементарныя тавары, як вата, шампунь, калготы, цэмент, цэгла, бляха, шыфер і вельмі многа іншых, неабходных у штодзённым жыцці прадметаў?! І калі б мы пачалі шукаць гэтыя адмоўныя з'явы ў нашым жыцці, дык напэўна трэба было б назваць і несалідную працу многіх грамадзян Польшчы, і вычэрпванне сыравіны, і алкагалізм, і... напэўна ўзбраенне. Усё гэта не можа не пагаршаць умовы нашага жыцця.

І таму выклікае глыбокае адабрэнне першы крок, зроблены Савецкім Саюзам і Амерыкай, на дарозе, якая вядзе да раззбраення. Быць можа, якраз дамоўленасць у справе ліквідацыі дзвюх катэгорый ядзерных ракет з'яўляецца цудоўным сувенірам народам, які пазваляе ўсім жыхарам зямлі, у тым ліку і беларусам, аптымістычна глядзець у перспектыву 1988 года.

Запамятайма, што небяспечным ворагам з'яўляецца той чалавек, які корміць нас танным беспадстаўным аптымізмам, але грозным ворагам з'яўляецца чалавек, які прагне ўсяліць у нас песімізм і бязвер'е, чалавек, які не верыць у будучыню, зыходзіць машынальна з дарогі, якая вядзе наперад, пачынае таптаццца на адным месцы або адступаць назад. І таму, нягледзячы на клопаты і праблемы, не пераставайма верыць у сэнс нашага існавання і магчымасць палепшэння нашага жыцця на роднай зямлі.

Браты беларусы! Думаючы аб Новым годзе, не забывайма аб сваёй нацыянальнай прыналежнасці. У Народнай Польшчы ствараюцца ўсё болей спрыяльныя ўмовы не толькі для захавання, але і да развіцця нацыянальнай самабытнасці.

На працягу цэлых стагоддзяў беларускі народ крыўдзілі і няволілі не толькі далёкія, але

АБ РОДНЫМ

і блізкія, суседнія народы. І як жа робіцца балюча, калі прадстаўнікі гэтых народаў пярэчаць праўдзе, замазваюць факты, уводзяць у зман. Але наколькі ж горш, больш агідна, калі самі беларусы, кіруючыся блазнаўскай сервілістычнай псеўдафіласофіяй, не толькі апраўдваюць гістарычныя злачынствы ў адносінах да нашага народу, але як бы інспіруюць чужынцаў да прадаўжэння асімілятарскіх практык. Ганьба такім людзям! Не з'яўляюцца яны сапраўднымі сынамі Беларусі.

Браты і сёстры! Горача верым, што ў Новым, 1988 годзе болей беларусаў прыйдзе ў рады Беларускага грамадска-культурнага таварыства, што павялічыцца колькасць чытачоў „Нівы", што больш, чым дагэтуль, дзяцей будзе вывучаць у школах беларускую мову.

Нельга прамаўчаць і найбольш прыярытэтную галіну дзейнасці Беларускага таварыства ў бягучай кадэнцыі. Маю на думцы пабудову Беларускага музея ў Гайнаўцы. Сардэчна дзякуем усім тым, хто ўжо ўнёс грашовы ці працоўны ўклад у пабудову музея. Не магу не напомніць, што патрэбныя не толькі новыя тысячы, але і новыя мільёны залатовак для таго, каб Музей быў збудаваны і стаўся сімвалам беларускай самабытнасці. І таму звяртаюся да тых усіх, хто ўжо ўнёс і хто яшчэ не ўнёс фінансавага або працоўнага ўкладу, у далейшым дзейнічаць у карысць Беларускага музея. Хацелася б звярнуцца не толькі да беларусаў у Польшчы, але і да вельмі ахвярных беларусаў з Захаду, а таксама да беларусаў у БССР дапамагчы нам у пабудове Музея, які станецца агульным багаццем не толькі беларусаў у Польшчы, але нашых суайчыннікаў ва ўсім свеце.

Дарагія сябры! Ставячы першыя крокі на дарогах Новага года, не можам не верыць, што гэтыя дарогі павядуць нас у лепшы свет, у свет з лепшым жыццём, з большай рэлігійнай і нацыянальнай талерантнасцю і з большымі магчымасцямі для развіцця беларускай духоўнай і матэрыяльнай субстанцыі, якая надае сэнс нашаму нацыянальнаму існаванню сярод свабодных народаў свету.

Аляксандр Баршчэўскі, старшыня ГП БГКТ

ПРАЦАВІТЫ ГОД

Уцёк ад нас 1987 год. Як веснавой паводкай, разліўся ён па Гайнаўшчыне грамадскім пачынам. Няма такой мясцовасці, ці нават найменшай вёсачкі, каб чагосьці не рабілася. Людзі зразумелі: што толькі зробяць сваімі рукамі — гэта для сябе, для свайго дабра, і астанецца помнікам для патомных. Таму вось і стараюцца, а гмінныя ўлады і гмінны камітэт усяму гэтаму надаюць адпаведнае русло. Начальнік гміннай управы ў Гайнаўцы Сяргей Койла і сакратар гміннага камітэта Янка Скепка стараюцца, як могуць. Хочуць каб не быць апошнімі ў ваяводстве. Гэта ім удаецца. Добрыя вынікі відаць на кожнай дзялянцы. Ёсць чым пахваліцца. Зmяняецца аблічча вёсак і даезд да іх становіцца менш адчувальным. Гінуць з году ў год калдобіны і прастарэлы выбаісты брук. Уваходзіць у вёску новае. Вада сама да хатаў бяжыць — толькі адкручвай кран. Карацейшай стала дарога да горада.

Хаця б аб некалькіх вёсках трэба напісаць у гэтым годзе. Вёска Хітрая. Невялічкая вёсачка. Ад чыгункі на поўдзень кіламетраў пяць, ад усходу ўжо сцяна лесу відаць — Белавежская пушча. Бліжэй — Прагалі. На захад — Асочныя Дубічы. Даўней аб гэтай вёсачцы ніхто і не ведаў. А цяпер і Варшава ведае аб ёй, які тут уздым! Праўда, мала людзей, затое старанлівы люд. Напэўна, не даспіць тут народ, не даесць, а працуе. І вынікі іх працы відаць. Аддалі ў карыстанне ў гэтым годзе чыгуначны прыпынак ПКС. А будуюць яшчэ аграмадны клуб, на ўсю ваколіцу, шматпавярховы. Вось што можна зрабіць грамадой! Назва вёскі пасуе да гэтых людзей — Хітрая!

Так працуюць амаль усе вёскі. Найпрыгажэйшая хвіліна агульнай працы — момант адкрыцця новага аб'екта. Успамінаюцца тады цяжкасці, а мо-

(Працяг на стар. 7)

СПЕЦЫЯЛЬНЫ КАНЦЭРТ

Скончыўся стары год, пачынаецца наступны, у якім рэдакцыя беларускіх радыёперадач святкаваць будзе сваё трыццацігоддзе. У сувязі з гэтым святам плануюцца спецыяльныя перадачы, конкурс для радыёслухачоў, а найважнейшае, не звязанае са святам, гэта тое, што змяняецца час сустрэч аўтараў са слухачамі.

Вядома нам, што ўсе прывыклі да суботы і 18 гадзіны. Аднак ад 4 студзеня павялічыўся час эмісіі Беластоцкага радыё (Беларуская радыёперадача — далей 30 мінут). Беластоцкая праграма пачынаецца а 5.30 і працягваецца да 8.00. Далей ад 13.05 да 13.20 і ад 16.00 да 17.15. У нядзелю пачатак а 8 гадзіне — і на гэту гадзіну запрашаем усіх слухачоў беларускіх перадач. Ці гэта лепш, ці горш, пакажа час. Такім чынам, 10 студзеня, першая праграма, у нядзелю, а 8 гадзіне. Аднак на Куццю аўтары беларускай перадачы запрашаюць на спецыяльны канцэрт. Будзеце мець магчымасць паслухаць калядныя песні і не толькі ў выкананні прафесійнальных калектываў. Думаем, што дзякуючы гэтаму крыху прыемней праляцяць вам гэты вечар.

Пятнаццацімінутны канцэрт пачнецца у сераду, 6 студзеня, а гадзіне 16.15. Усіх сардэчна запрашаем, а карыстаючыся месцам на старонцы „Нівы", нашым пастаянным слухачам і тым, якія слухаюць перадачы час ад часу, жадаем здаровых і вясёлых свят і шчаслівага Новага 1988 года.

Уладзімір Праховіч,
рэдактар беларускіх радыёперадач

за інфармацыяй да солтыса **Яўгенія Авечкі.**

— Да яго і сляпы трапіць, бо другой такой сялібы ў Баброўніках няма. Адмысловы, аж трохпавярховы дом, які яшчэ будуецца, аграмадная абора і буйныя сельскагаспадарчыя машыны — гэта візітная картка Бараўскіх.

Солтыс казаў праўду. Застаў я Барбару і Яўгенія за нарыхтоўкай восьпкі на корм для свіней. Электрычны млынок з грукатам паглынаў нейкае збожжа, якое сыпалася бляшаным рукавом з гары вялізнага свінарніка.

— Гэта мяшанка пшаніцы, ячменю, аўса і кармавога лубіну, — паясніў мне гаспадар. — Гэтую мяшанку разводзім мы сыроваткай і такое цеста даем свінням. Міхалоўская малачарня пастаўляе нам два разы ў тыдзень па нейкіх дзве тысячы літраў гэтай сыроваткі. Гавару вам, гэта адборны корм. Больш нічога для гадоўлі свіней і не трэба.

Цешыцца Марыя Бараўская, што сын астаўся на гаспадарцы, і памагае яму.

З гары па драбіне злезла маладая гаспадыня.

— Ой, чаму ж вы не папярэдзілі аб сваім прыездзе! — загаварыла яна, адмахваючыся ад маіх прывітанняў. — У мяне рукі брудныя, і апрануты мы... як да свіней.

І я, з дазволу гаспадароў, заглянуў да іх падапечных. Свінні, ціха рохкаючы, мітусіліся ў пасобных, ачышчаных і дбайна дагледжаных, адсеках. У першым адсеку стаяў вялікі, рыжаваты кнур. Каб пабачыць такога на свабодзе, чалавек падумаў бы, што гэта дзікая свіння.

— А гэта ўжо яго дзеці, — Яўгеній Бараўскі павёў рукою па іншых адсеках. — Я люблю самастойна гадаваць усё ад пачатку да канца. Тады ёсць большая ўпэўненасць, што будуць меншыя затраты.

Яўгеній Бараўскі запрапанаваў паглядзець яго яшчэ незасяелены новы дом, якога пазайздросціў бы яму не адзін беластоцкі мультымільянер.

— З Кракава, з праектнага бюро, даслалі мне вось гэты праект, — спакойна кажа гаспадар.

— А за колькі не пашкадавалі б вы прадаць гэтую сваю „вілу"?

— Не на тое будую, каб прадаваць, — адказаў мне гаспадар. — Але па цяперашніх цэнах давялося б прасіць не менш 25-30 мільёнаў злотых.

Дом ужо пад бляшаным дахам. На чатырох яго паверхах (лічачы падвал і гарышча) шмат самых розных пакояў і пакойчыкаў ды санітарных і гаспадарчых адсекаў, дзейнічае цэнтральнае ацяпленне, вадаправод з уласным гідрафорам.

— Застаецца яшчэ пакласці паркет і драўляную абліцоўку, значыць „баазерыю", — паясніе пан Яўгеній. — Заказаў я ўжо

(Працяг на стар. 6)

Пра матуральныя работы

(Працяг са стар. 4)

ных, смелых людзей, якія не гнуцца перад цяжкасцямі". У Гені многа асабістых думак, параўнанняў — цікава гэта чытаецца. Напрыклад, пра раманс М. Багдановіча „Зорка Венера" яна піша: „Ён мне спадабаўся і таму, што я, як кожны малады чалавек, ахвотна чытаю пра любоў. Гэта ўжо такая наша чалавечая натура. „Зорка Венера" прасякнута рамантыкай, паэт гаворыць, што каханне павінна быць чыстае, моцнае, яго можа перамагчы толькі смерць". Мне прыемна, што ў ліцэі мая любімая ў маладосці „Зорка Венера" трывае як вечны сімвал прыгожага і пераможнага кахання. Геня падкрэслівае актуальнасць Багдановічаўскай паэзіі, яе адносіны да роднай прыроды, беларускай мовы і ўсяго нацыянальнага. „Паэт гаворыць, што мы, беларусы, не павінны дапусціць да таго, што наша мова будзе знішчана, мы павінны падтрымліваць традыцыі і перадаваць іх наступным пакаленням. Артыкул гэты (Багдановіча пра мову) памог мне зразумець, што маё жыццё непарыўна звязана з беларускім народам, яго культурай, гаворкай".

Хочацца прывесці ацэнку работы, запісаную чырвоным алоўкам па-беларуску: „На маю думку, работа вельмі добрая. Напісана граматна, без памылак, выказаны свае думкі. Чытаецца з вялікім зацікаўленнем, а нават з прыемнасцю. Напісанае сведчыць аб сталасці яе аўтара. Выдатна".

✲

У канцылярыі ліцэя размаўляем аб работах, аб навучанні. Са мной выдатныя шматгадовыя выкладчыцы ліцэя Вера Рышчук і Зінаіда Дземянюк. Запісваю іх увагі.

Калі ў трэцім і чацвертым класе вучань мае на канец года 4 або 5 і напіша работу на матуры на 5, то такі вучань вызваляецца ад вуснай матуры па гэтаму прадмету. Ёсць такія. Ёсць многа вучняў, якія не вучыліся беларускай мове ў пачатковай школе, але ў ліцэі яе вывучылі так добра, што былі звольнены з вуснай матуры. Для таго, аднак, каб дасягаць добрых вынікаў, ідзе напружаная, пастаянная праца. Ужо трэці год Вера Рышчук вядзе прадметны гурток беларускай мовы, у якім падрыхтоўвае тых, хто не вывучаў гэтага прадмета ў пачатковай школе.

— Не кніжныя словы, не завучаныя з падручніка фразы, а ўласную думку — вось што хочам ацэньваць, — гавораць мае субяседніцы.

„Хто саліднейшы: хлопцы ці дзяўчаты?" — пытаю. Вера Рышчук гаворыць, што ў яе — дзяўчаты. Зіна Дземянюк — што ў яе хлопцы сур'ёзней падыходзяць да справы. Але гэта залежыць у многім і ад профілю класа. У матэматычным класе будуць думаць больш лагічна. І гэта будзе мець уплыў і на беларускую мову.

Доўга ўжо ляжаць матуральныя работы і чакаюць, каб імі зацікавіліся, напрыклад, студэнты і вучоныя, вось хоць бы з беларускай філалогіі Варшаўскага універсітэта.

І вельмі важная крытычная заўвага настаўніц: уведзена вось налічванне сярэдняй ацэнкі на канец вучобы ў ліцэях з васьмі важнейшых прадметаў. Такая сярэдняя чым вышэйшая, тым лепш для выпускніка, яна дае пункты пры паступленні ў вышэйшыя школы. На жаль, у беларускіх ліцэях сярод гэтых васьмі прадметаў асветныя ўлады не знайшлі патрэбы паставіць беларускую мову і літаратуру. Выкладчыцы беларускай мовы ў ліцэі лічаць, што гэта зроблена няправільна і што беларуская мова павінна да такіх прадметаў залічвацца. Настаўніцы ўжо адчуваюць недаацэньванне з боку вучняў гэтага прадмета — абы тройка.

А можа б усё ж, як дзевяты прадмет, далучыць да васьмі важных і беларускую мову?

В. Балкавыцкая

Пан на Баброўніках

(Працяг са стар. 5)

300 квадратных метраў гэтай „баазеры". Будзе каштаваць звыш мільёна злотых.

Выйшлі мы на адну з многіх тэрасаў, якія ўпрыгожваюць дом. У даліне шырокімі закрутасамі плыла рака Свіслач. Гэта ўжо дзяржаўная граніца.

— Вось тут, — правёў рукою Яўгеній Бараўскі, — усё маё, поле і сенажаць, аж па самую граніцу. Ля ракі, вунь там, рашыў я выкапаць сажалкі. Буду рыбу разводзіць.

Пайшлі мы на чай.

— Вось тут я пакуль што жыву, — перад намі стаяла тыповая для Беласточчыны сялянская хата. — Гэта хата яшчэ майго дзядулі. Тут я нарадзіўся.

Ля хаты, на панадворку, стаяў шыкарны „Паланез" вішнёвага колеру.

— Без аўтамабіля я на такой гаспадарцы нічога не змог бы аформіць. Аўтамабіль і тэлефон — гэта сродкі нашай працы аднолькава важныя, што трактар і камбайн.

У цеснаватым пакойчыку дзеці глядзелі нейкую тэлевізійную праграму. Гэта шасцігадовы **Каміль** і двухгадовая **Ілонка** — дзеці Бараўскіх.

— Маем тут адну польскую і аж тры савецкія тэлевізійныя праграмы. Часам ускаквае яшчэ чацвертая. Прыём дасканалы, — кажа пані Бася.

На кухні, занятая вязаннем на прутках, сядзела старэйшая жанчына. Гэта маці Яўгенія — **Марыя Бараўская.** Яна тутэйшая, з Баброўнікаў. Зараз набліжаецца да шасцідзесятага года жыцця.

— Дачка Ірына абсталявалася ў Беластоку, а вось ён, — яна паказвае на сына, — не хацеў заставацца ў горадзе, хаця таксама стараліся мы вучыць яго...

— Я механік, аператар цяжкіх будаўнічых машын, — паясняе Яўгеній Бараўскі. — Бацька пастаянна хварэў і молада памёр. Засталася адна маці, сама не спраўлялася з невялічкай тады гаспадаркай. І я рашыў пакінуць працу ў Беластоку. Быў час, што на нашым рахунку ў банку лічылася аж 16 мільёнаў даўгоў. Купілі зямлю, машыны, будавалі свінарнік — усё на крэдыт. Банк са мною турбот не мае. Зараз мой гадавы прыбытак даходзіць да сямі мільёнаў злотых. На сплаты крэдыту і на розныя падаткі спатрэбіцца мне ў год мільёны 2.

І пасля кароткай хвіліны роздуму, ён дадаў:

— Усё аплоціцца, толькі трэба самому сабе паверыць і рабіць з размахам, шырокамаштабна. Я гадую свіней, летам кармлю бычкоў, прадаю збожжа і лубін.

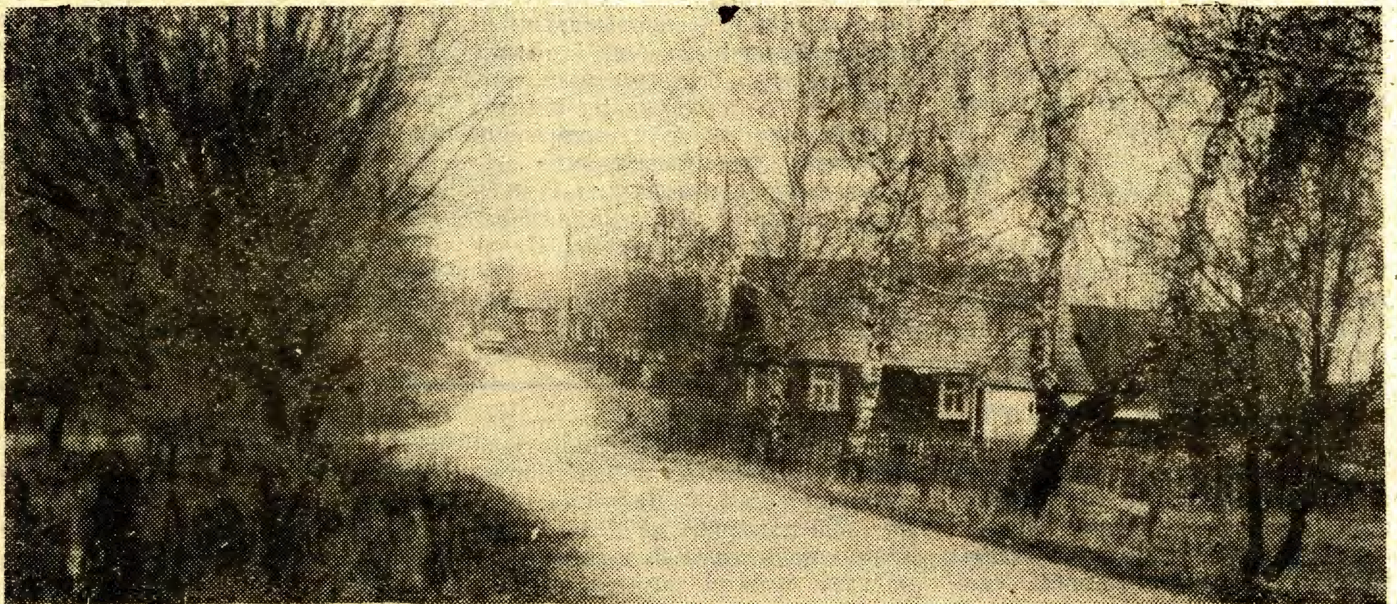
Пані Бася ўстала ад стала.

— Пара нам упраўляцца, — сказала яна. І пабачыў я яе з віламі, як выносіла гной з кароўніка, а затым разам з цешчаю цягала вёдрамі ваду, каб напаіць чатыры дойныя кароўкі, якія яны пакінулі сабе на зіму. *„Вось табе і пані на Баброўніках ды на іншых суседніх вёсках!"* — уголас падумаў я.

Пані Бася, аднак, адказала мне, што яна свайго выбару не шкадуе.

— Яшчэ год, два і станем жыць болей спакойна, — кажа Яўгеній Бараўскі. Неяк я не веру ў гэты яго спакой. Ён не з тых, хто без новых ідэй жыць можа. Ужо зараз запісаўся на курсы каўбаснікаў. Хацелася б яму, для прыкладу, свае ўласныя свінкі і бычкі, замест прадаваць дзяржаве, на месцы перарабляць на каўбасу. Усё ж дазволена, што не забаронена правам!

Віктар Рудчык

У Баброўніках 75 хат, але ўсяго 4 гаспадары.

ШЛЯХАМ ГАДОЎ

Братазабойчая разня

Таксама як і ў папярэднія напады, крыжакі прычакалі сухой пагоды, якая звычайна ўсталёўваецца на літоўскіх і беларускіх землях у канцы лета, і рушылі на ўсход. У пачатку жніўня 1390 г. небывалыя як на тыя часы, больш за саракатысячныя вайсковыя сілы на чале з Вітаўтам і вялікім комтурам Конрадам Валенродам з трох бакоў: з Прусіі, Жмудзі і Лявоніі (Інфлянтаў) „сцягнуліся ўсе ў Коўна, дзе Вілія ў Нёман упадае, і адтуль проста на Трокі пайшлі. Здабылі іх з замкам частымі штурмамі, спалілі і разбурылі ды пайшлі на Вільню" — падае „Хроніка літоўская і жамойцкая".

Гэтую жудасную навалу, якая пасля сябе пакідала толькі попел і трупы, запыніў над ракой Віліяй пад самай Вільняй вялікі князь Скіргайла. Заўважма, што Скіргайлава армія складалася ў асноўным з беларускага рыцарства ды невялікай колькасці польскага войска, якое прыслаў кароль Ягайла ў дапамогу брату.

Бітва на рацэ Віліі была зацятая, жорсткая. „Літва і Русь адвагай, як то ў доме „сваім" вылучаліся", — чытаем у „Хроніцы", — а „немцы ж зброяй і магутнасцю перамагалі".

Не цяжка сабе ўявіць, як лёгка ўзброеныя беларускія воі адбіваюць нагглы націск закутых у сталь крыжакоў, як намацваюць слабыя месцы ў іхняй адмысловай нямецкай, французскай ці англійскай брані і трапляюць у іх пікамі, рагацінамі, тапарамі, валяць з коней і дабіваюць нажамі. Аднак часцей самі валяцца на зямлю пад ударамі варожых мячоў, пранізаныя дзідамі, раструшчаныя закаванымі ў сталь аграмаднымі крыжацкімі коньмі.

„Працягвалася бітва ад заранку аж да поўдня, так што трупы і параненыя з абодвух бакоў усланні ўсё поле з абодвух бакоў", — чытаем у той жа „Хроніцы". І не стрывалі Скіргайлавы воі, уздрыгнуліся і паступіліся „ад мноства нямецкага войска і англічан" ды павярнулі да Вільні і пабеглі „дзе хто змог".

Паражэнне было цяжкое, на полі бою палягло многа князёў, тысячы вояў, але Скіргайла не разгубіўся: адышоў „абароннаю рукою" пад Старыя Трокі і пачаў збіраць новую армію ды нападаць на тылы і флангі ворага. А Вітаўт Кейстутавіч з Конрадам Валенродам 4 верасня аграмаднай арміяй „аблажылі" Вільню.

Драўляную крэпасць у Крывым горадзе — старажытнай ужо ў тыя часы часткі Вільні — абаранялі беларускія, літоўскія і польскія воі на чале з родным Ягайлавым братам Карыгайлам-Казімірам, князем мсціслаўскім. Далёка не ўсе абаронцы Крывога горада былі шчырымі прыхільнікамі Альгердавічаў. Зрэшты, не толькі тут, але ва ўсім Вялікім княстве Літоўскім наступіў тады падзел „на дзве часткі, — як сцвярджае аўтар „Хронікі". — Адна частка баяраў і простага народа за Вітаўтам, а другая за Скіргайлам стаяла і спрыяла". Як толькі аблога акружыла Крывы горад, Вітаўтавы прыхільнікі ўзнялі ў крэпасці бунт, знутры яе падпалілі і кінуліся рэзаць Скіргайлавых прыхільнікаў. Гэтага толькі і чакалі аблажнікі — адразу ўварваліся ў крэпасць. З полымя ды разні князю Карыгайлу ўдалося неяк выкараскацца ды патайным выхадам прабіцца за крэпасць. Аднак тут яго звочылі і схапілі немцы ды павалаклі да Вітаўта. І калі гаворыцца, што гэта была братазабойчая вайна, якраз па адносінах паміж стрыечнымі братамі Вітаўтам і Карыгайлам найяскравей відаць яе крыважэр-

Ф А Л Ь К Л О Р

ТЫ МЭНЕ НЕ ЛЮБІЎ
(ліліпаўская)

Гыля, гыля, шэры гусі,
не калаціце вады.
Пасваталі дзеўчыноньку —
плача казак малады.*

— Не плач, не плач, казачэньку, не плач, сэрца не журы.
Як я сяду на пасаду, прыйдзі,
сэрца, падзівісь.

— Ой, не хочу, дзеўчыноньке,
на твой пасад дзівіцісь.
Лепей пойду ў сіне морэ,
у быстру рэчку тапіцісь.

— Не тапіся, казачэньку,
не тапіся, малады.
Кажут людзі, сама знаю, што
ты мэне не любіў.

* Парныя радкі паўтараюцца.

Ад Валянціны (1941 года нараджэння) і Сямёна (1940 года нараджэння) Лукшаў, спевакоў з калектыву „Сямяне", в. Баб'я Гара гм. Нараўка, запісаў 14 верасня 1987 г. М.Гайдук, мелодыю расшыфраваў Я. Бондар.

ТВАЯ ГАЗЕТА СВЕДЧЫЦЬ АБ ТАБЕ

Аб выпісцы газет і часопісаў у вёсцы найбольш рашае лістаносец. Таксама і з „Нівай", якая для нас, беларусаў, павінна быць самай важнай і неабходнай. Лістаносцы бываюць, аднак, розныя. Ёсць такія, што не глядзяць на патрыятызм і любоў да роднай мовы, а на асабістае „я", стараюцца быць падлізамі да розных бюракратаў, якія, як правіла, „Нівы" не цярпяць — у ёй іх можна „абляяць" за грахі. І лепш таксама многім працаўнікам пошты насіць лёгкія пустыя сумкі, чым прыгінацца ад цяжару паперы, якой набітая торба.

На многіх поштах (але не ў нас) усе працаўнікі яе, хаця ўсе беларусы, паміж сабой стараюцца гаварыць па-польску. І ў нас быў (нядоўга, праўда) такі начальнік пошты, але яму гэтага не ўдалося і ён потым гутарыў па-нашаму.

На 1988 г. я выпісаў на сваёй тэрыторыі 70 экз. „Нівы", і ўсе гадавыя. А ў нашай школе настаўніца беларускай мовы пані Ірына Карпюк, родам са Старога Корніна, выпісала сваім вучням 37 экз. „Нівы" на паўгода, і такім чынам усіх „Ніў" у мяне 107 экз. Мае падпісчыкі — гэта простыя сяляне. Але ёсць у мяне на маім абшары працы такія асобені, што ў іх паперах напісана, што яны быццам колішнія дзеячы КПЗБ, але „Ніву" яны не выпісваюць. Дык якая ж была іх дзейнасць у партыі? Былі яны, па-мойму, там толькі завадаю.

М. Панфілюк

НОВАЯ КРАМА Ў ТРЫВЕЖЫ

У Трывежы (гм. Гайнаўка) да гэтага часу не было ўласнай вясковай крамы — ГС наймаў толькі ў гаспадароў каморкі, дзе яны былі і крамарамі за малую аплату. Урэшце ніхто не хацеў за гэта брацца, і ГС ужо рашыў ліквідаваць краму.

Вясной 1986 года солтыс склікаў сход, на якім жыхары вёскі рашылі грамадскім пачынам і грашовай складчынай пабудаваць сабе краму. Пасля заканчэння яравых пасеваў усе ўзяліся за работу: з гайнаўскай „Хімічнай" прывезлі шлаку (жужалю), навезлі жвіру, купілі цэменту. Нарабілі пустакоў. У мінулым годзе вясной будавалі краму. У вольныя і святочныя дні падрыхтоўвалі матэрыял. Пад восень накрылі бляхай, атынкавалі з двух бакоў, пафарбавалі — вырасла прыгожая крама. Ад лістапада ГС ужо давозіць тавар. Крамарка — маладая жанчына з Гайнаўкі, якая даязджае аўтобусам ПКС.

Трэба адзначыць, што ініцыятарамі пабудовы крамы былі: солтыс Мікалай Габрылеўскі ды „фаховец" і праектант Канстанцін Салавянюк. Якраз яны ўнеслі найбольш працы і клапаціліся пра будову ад пачатку да канца. Вось і ёсць у нас свая крама!

Мікалай Тэляшэўскі

У ПАШТОЎЦАЎ

У лістападзе м.г. сабраліся працаўнікі пошты з абшару Беластоцкага ваяводства, каб падвесці вынікі працы за два апошнія гады, а таксама выбраць новую раду.

Адыходзячая рада прадставіла справаздачу аб сваёй дзейнасці, аб грамадска-гаспадарчай дзейнасці ўстановы і атэстацыі штатных працаўнікоў і ўвядзенні законаў гаспадарчай рэформы. Пасля дакладаў распачалася канкрэтная дыскусія ўдзельнікаў нарады, у якой праяўлялася заклапочанасць якасцю паштова-сувязных паслуг, адпаведнымі ўмовамі працы на поштах; прабіваўся таксама неспакой аб правільным устанаўленні зарплаты працаўнікоў сувязі ў час рэалізацыі другога этапа гаспадарчай рэформы.

Выбрана новая адзінаццаціасабовая рада, старшыня якой — Галіна Лукашук.

Нававыбранай радзе жадаем удасканальвання працы і дасягання ўсё лепшых вынікаў.

Б. Брацкі

(Працяг са стар. 5)

мант перарэзання істужкі робіць кульмінацыйны канец. Было некалькі такіх хвілін у гэтым годзе ў гайнаўскіх вёсках. З нагоды 70 год Вялікага Кастрычніка ў Чыжах было адкрыццё клуба-рамізы. 7 чэрвеня ў Дубічах-Асочных — клуба селяніна. 19 ліпеня, з нагоды Адраджэння Польшчы — урачыстае пасяджэнне гміннай управы ў Старым Беразове. А чаму менавіта ў Старым Беразове? Таму, што вёска гэтая ў грамадскіх пачынах займае не апошняе месца! Многа тут маладых, свядомых гаспадароў. Дзейнасць яе цягнецца з даўніх год. Падсумавалі тут вынікі грамадскіх пачынаў, адзначылі найбольш адданых вясковых дзеячоў. Не абышлося без узнагарод, дыпломаў, пахвал. Гмінныя ўлады памятаюць аб тых, хто найбольш працуе, адзначаюць дзяржаўнымі і рэгіянальнымі адзнакамі. Кожная такая ўрачыстасць канчаецца канцэртам. Паказвае тады сваю працу гмінны асяродак культуры. Кіруе ім Грыша Шварц. Гэта малады, неспакойны дзеяч на культурнай ніве. У падрыхтоўцы дэкарацыйнай і артыстычнай часткі вялікая яго заслуга. Выступаюць нашы калектывы — славутыя „Дубіны", „Арэшкі", „Навасады". Пасля іх выступленняў не хочацца ісці дамоў. Любяць людзі працаваць — любяць весяліцца.

Працавіты быў год 1987. Няхай і наступны будзе не горшы. Такі, каб было чым пахваліцца і іншым паказаць. А планы велізарныя. Абы толькі быў мір на свеце.

Г. Мароз

насць і бязлітаснасць. Вітаўт загадаў адсекчы брату галаў ды на кап'і насіць яе ды паказваць акружаным, што іх чакае, калі не здадуцца. „Хроніка" падае, што ў Крывым горадзе загінула аж 14 тысяч абаронцаў: „частка ў агні, частка немцамі" пабітыя.

Затое мураваны Высокі замак устаяў, абараніўся, хоць „немцы бесперапынным боем з гармат большую частку замкавага муру разбілі", — паведамляе „Хроніка". З незвычайнай ахвярнасцю абаранялі гэтую крэпасць беларускія воі з Палесся, на чале з князем пінскім, родным Ягайлавым братам Нарымунтам. Дапамагаў ім польскі атрад са старастам Клеменсам з Маскажэва. Асаблівую дзейнасць і мужнасць праяўляў князь Нарымунт, „пераходзячы ад аднаго да другога на паратунак", заўсёды ў час ды ў пору з'яўляўся там, дзе было найцяжэй і найбольш небяспечна, біўся сам і заахвочваў іншых.

Гэтую мабілізуючую ролю князя пінскага хутка прыкмецілі ворагі і ўсчалі на яго паляванне. Калі не ўдалося яго змагчы ў прыступах на крэпасць, кінуліся на хітрасць. Адзін са знакамітых крыжакоў выклікаў Нарымунта на паядынак. Абаронцы прадчувалі ў гэтым выкліку падвох і адхілялі князя ад прыняцця яго. Аднак Нарымунт быў чалавекам гонару і выехаў з замка на паядынак ці, як тады казалі: „на бой на руку сам на сам". Пінскаму князю не пашанцавала: „Калі яны выехалі ў поле, — паведамляе „Хроніка", — адзін другога мужна ўдарылі коп'ямі, Нарымунт быў збіты кап'ём з каня" і наперакор усім правілам рыцарскага паядынку ворагі схапілі яго, звязалі і таксама зацягнулі да Вітаўта. І нездарма кажа прыказка: „няма горшага ката, як брат на брата". Вітаўт загадаў Нарымунта „за ногі на вязавым дрэве павесіць... і стрэламі сам уласнаручна яго расстраляў". Ужо і тады гэты братазабойчы ўчынак выклікаў жах і абурэнне. Нават наогул прыхільны Вітаўту храніст асуджае крываждаднага Кейстутавіча. Адбывалася ўсё гэта на вачах абаронцаў Высокага замка.

Вайна станавілася ўсё болей жорсткай, пераходзіла ў раз'юшаную дзікасць. Усё наваколле віленскага гераічнага замка было да тла знішчожана. Валенродавы і Вітаўтавы войскі „валасці навакольныя, мястэчкі, сёлы, фальваркі, храмы рабавалі, хоць яны і не абараняліся, святароў забівалі, а іншых у няволю ў Прусію, Лівонію з жывёлаю гналі", — сцвярджае „Хроніка".

Аднак з кожным днём узрастала моц войскаў Свідрыгайлы. Ён усё больш напорыста атакаваў непрыяцельскія абозы, вылоўліваў меншыя атрады, намагаўся прабіцца ў акружаны замак.

Праз тры месяцы Вітаўт і яго крыжацкія саюзнікі канчаткова ўсвядомілі сабе, што не перамогуць палешукоў у Высокім замку ды Скіргайлавых вояў. У канцы лістапада, калі ўдарылі першыя прымаразкі і падсушылі дарогі, яны знялі аблогу і, „не даказаўшы нічога" як заўважае храніст, з нарабаваным дабром і натоўпамі нявольнікаў падаліся назад у Прусію і Лівонію.

Мікола Гайдук

Крыжакі. Паводле карціны Герсана малюнак У. Петрука.

САРДЭЧНЫЯ ТАЙНЫ

(ці цярпенні маладога Іванкі)

Год ужо, як заўважаю ў сябе асінхронію паміж псіхічнымі патрэбамі і фізічнымі магчымасцямі. Якраз столькі часу прайшло ад з'яўлення першых сімптомаў маёй хваробы.

Калі ў першым і другім класе ліцэя не меў я ніякіх цяжкасцей з заваяваннем дзявочага сэрца і атрыманнем усіх яе прывабнасцей, за якія мужчыны часцяком кладуць галовы, то ў трэцім класе пачало псавацца, а цяпер, у чацвертым, дык справы выглядаюць цалкам дрэнна. Цябе, Сэрцайка, можа здзіўляе мой малады ўзрост, калі я пераважу сваю эратычную ініцыяцыю, але я выглядаю на старэйшага, чымсьці ў сапраўднасці. Хаця я і не надта высокі, але шырэйшы ў плячах за сяброў, а да таго галіцца пачаў у першым класе ліцэя, а ў трэцім загадаваў даволі густую бародку. Густаваў я заўсёды ў дзяўчатах старэйшых, для іх палавыя зносіны не навіна, ды і навучыць нечаму ў гэтых справах могуць. На парозе так добра пачатага эратычнага жыцця мне і не снілася, што так хутка наступіць трагедыя. Першыя прызнакі маёй (баюся нават гэтага слова) імпатэнцыі выступілі ў пачатку верасня мінулага года. Быўшы на вяселлі ў сваёй сваячкі, пасля танцаў давялося мне адводзіць дзяўчыну, з якой я загуляў некалькі разоў, у суседнюю вёску. Паколькі пры дарозе стаялі капіцы свежай атавы, у адной з іх мы апынуліся. І тут я не даказаў сваё мужчынскасці — быў гатовы раней, чым трэба. Як ні старалася бедная дзяўчына зварухнуць мяне да дзейнасці, нічога не атрымалася. Але я гэты інцыдэнт не ўзяў да сэрца. Віну за маю слабасць зламжыў на гарэлку, якую на вяселлі за каўнер не выліваў.

Аднак праз два тыдні я таксама не спраўдзіўся. Аб гарэлцы цяпер і мовы быць не магло, бо ўсё адбывалася ў школе на перапынку. Быў я дыжурным разам з класнай прыгажуняй, на якую даўно ўжо меў ахвоту. Перад урокам геаграфіі мы павінны былі развесіць у класе карту. Апынуўшыся за шафамі, дзе знаходзяцца карты, я пачаў дзейнічаць. Не спаткаўшыся з супраціўленнем, пайшоў на цэласць, але наеўся толькі ўстыду і ад таго часу ўцякаю ад яе насмешлівага позірку. Тут зноў знайшоў сабе тлумачэнне — віну скінуў на тое, што спяшаўся, і на незвычайныя абставіны, у якіх тады апынуўся.

Але трэцяга майго пройгрышу не магу апраўдаць нічым. Ён канчаткова ўвапхнуў мяне ў дэпрэсію і ледзь не быў прычынай маёй смерці. Незадоўга перад канцом навучальнага года я святкаваў васемнаццатую гадавіну з дня нараджэння. Бацькі, падрыхтаваўшы тэхнічныя справы, паехалі да бабулькі на вёску і аставілі вольную хату на цэлую ноч. Гулялі мы весела. Я аднак алкаголю не піў (апо кілішак шампанскага за сваё здароўе) ды ўсё танцаваў з дзяўчынай, якую запрасіў дзеля мэты адчае. У разгадзе гульні мы непрыкметна пакінулі кампанію і апынуліся ў маім утульным пакойчыку, дзе ўсё было загадзя падрыхтавана. Прывабная пасцель, здавалася, толькі і чакала нас. Прыемнае святло і музыка „Дорсаў" стварылі непаўторны, чароўны настрой. Калі мы цесна абняліся і, абсыпаючы сябе гарачымі пацалункамі, паваліліся ў ложак, я адчуваў сябе, быццам малады бог. Аднак мой прыўзняты настрой апусціўся разам з маім... Я гвалтоўна сарваўся з ложка і галюсенькі ўскочыў у туалет, закрыўся, схапіў брытву і двума рухамі падрэзаў жылы. Але памерці мне не далі. Канікулы былі добрым часам, каб прыйсці ў сябе. Найлепш на маю псіхіку падзейнічалі Бяшчады і адзінокія шпацыры па горах. У школу вярнуўся, здаецца, здаровы. Заўважыў, што дзяўчаты зноў мяне цікавяць, але страх за цела паралізуе ўсе мае крокі ў іх напрамку.

Сэрцайка, што мне цяпер рабіць, спрабаваць яшчэ раз, ці мо пачакаць?

Іван з Бельска

P.S. Учора ад двух сяброў пачуў я пра падобныя клопаты. Што гэта? Няўжо Чарнобыль?

І.

Іванка ты, Іванка! Відома, што няшчасце ў Чарнобылі датычыць у нейкай меры нас усіх. Цябе, аднак, стукнула не там, дзе ты думаеш, а якраз па галаве. І праз гэта ў тваёй галоўцы ўсё так затанцавала...

Зрэшты, нашто было пачынаць так рана? Вось жа хутка і выпстрыкаўся... Кажуць жа, што хто рана пачне, той хутка скончыць!

А наогул мая табе рада. Хоць ты і адпачыў някепска ды хацеў бы зноў паспрабаваць, то не спяшайся! Не імкніся „браць" дзяўчат, абы браць. Лепш пачакай, пакуль не закахаешся.

Бо сам мяркуй: ты ж адно да гэтых дзяўчат дабіраўся, а пра пачуцці нават і не думаў. З першай ты ўсяго некалькі разоў загуляў, і ўжо прабаваў адбыць з ёй палавыя зносіны, „паколькі пры дарозе стаялі капіцы свежай атавы".

Што датычыцца другога „разу", дык таксама — дзіўная справа. Ці заўсёды ты пачынаеш дзейнічаць, калі апынішся за класнымі шафамі з прыгажуняй? Дзіўная справа і таму, што я чула, быццам незвычайныя абставіны выклікаюць дадатковыя эмоцыі, а ў цябе... усё прыйшло ў стан няважкасці. Не дзіва, што ў тваіх руках апынулася брытва! Мог бы і паміраць — што за карысць з такога?!

Што датычыць трэцяй справы, тут усё ясна: усё гэта праз той „кілішак шампанскага". Так, так, праз шампанскае! Хтось мне нават гаварыў, што можа піць цэлую ноч і... добра, але дастаткова выпіць адзін кілішак шампанскага і... усё, нічога не выходзіць! І ў тым, бадай, была твая памылка.

На заканчэнне хачу цябе пацешыць: ты яшчэ малады, а некаторыя кажуць, што толькі ў канцы жыцця даходзяць да эпагея сваіх магчымасцей.

Сэрцайка

P.S. Прывет калектыўнамасавай творчасці!

БЕЛАРУСКАЯ КУХНЯ

ПЕЧАНЫЯ ЯБЛЫКІ З МЁДАМ

На паўкілаграма кіславатых яблыкаў трэба ўзяць 40-50 г цукру і паўшклянкі мёду.

З памытых яблык выразаць насенныя гнёзды і атрыманыя дзіркі напоўніць цукрам. Так падрыхтаваныя яблыкі палажыць на бляшку і запячы ў духоўцы, даліваючы крыху вады. Перад падачай на стол яблыкі паліць мёдам.

БЯРОЗАВЫ СОК

На 5 літраў бярозавага соку трэба ўзяць 30 г ячменю.

Сок зліць у невялікую бочачку, пасля чаго паставіць яго ў цёмнае халоднае месца. Праз два-тры дні далажыць парасоны, падсушаны і крыху падпражаны або змелены ці стоўчаны ячмень.

Падрыхтаваны такім чынам сок напамінае па смаку бярозавы квас. Замест ячменю можна ўзяць падсушаныя і крыху падсмажаныя хлебныя сухары.

ХЛЕБНЫ КВАС

На 300 г сухароў з жытняга хлеба бярэцца 40-50 г ячменю, 80-100 г мёду, 8-10 літраў вады.

Жытні хлеб парэзаць на кавалкі, высушыць і крыху падсмажыць на малым агні. У драўляную бочачку ўліць гарачую ваду, дадаць цукар, а таксама прарошчы, груба змелены ячмень і мёд. Усё перамяшаць і паставіць на два-тры дні ў цёмнае, халоднае месца, каб закісла. Ад часу да часу збіраць пену, якая паяўляецца зверху.

МЯДУХА

На 5 літраў вады трэба ўзяць 300 г мёду, 5 г дражджэй. Мёд (калі можна, то разам з сотамі) развесці астуджанай кіпячонай вадой, пасля зліць у невялікую драўляную бочачку. У цёплай вадзе развесці дрожджы, уліць у бочку з рэдкім мёдам і добра перамяшаць. Трымаць у халодным месцы 6-8 дзён.

КУЛАГА З ЯГАДАМІ

На 350-400 г чорных ягад трэба ўзяць 60-80 г мёду, 2-3 лыжкі мукі.

Кансерваваныя ягады можна выкарыстаць замест свежых. Дадаць прасеяную муку, разведзеную невялікай колькасцю вады, і мёд. Перамяшаць і звараць на малым агні, памешваючы час ад часу. Кулагу падаюць з блінамі, хлебам, свежым малаком, квасам.

Гаспадыня

СОННІК

105

Снегавік (балван) — расчараванне ў каханні; фізічнае каханне.

Снеданне — даб'ешся свайго.

Сноп — вялікі заробак; вязаць іх — удачы; малаціць — запрашэнне; звозіць — узнагарода за працу і старанні.

Сок — выздараўленне, доўгае жыццё; піць салодкі — задавальненне; горкі — неспадзяванкі.

Сокал — паляванне; лятучы — ашуканства.

Соль — перададзееш цяжкія часы; рассыпаная — засмучанне; у посудзе — нязгода ў сям'і; есці — ты дасціпны.

Сон — расчараванне.

Соннік — радасныя навіны; пісаць — разумовая, інтэлектуальная гульня.

Сонца яскравае — шчасце ў пачынаннях, павелічэнне маёмасці; узыходзячае — спакойнае жыццё; зацьменне — часовая слабасць, лёгкае захворванне; пякучае, усмажліваe — атрымаеш пахвалу.

Спадчыны пазбавіць — цяжкая страта.

Спакусы — табе не пагражае нічога дрэннага.

Спальня — благія намеры; прыбіраць — сачы за здароўем.

Спаржа (шпарагі) — добры інтэрас; есці — дасканалае здароўе.

Спатканне — прыемнае наведанне.

Спачываць — старасць без турбот.

Спаць — лянота; у кагосьці — зайздрасць; на свежым паветры — падарожжа; у альтанцы — прыгоды; у гасцініцы — здзяйсненне жаданняў; у вагоне — удачы у гандлі.

Спевы — да глыбокай старасці захаваеш весялосць; птаства — гульня на свежым паветры, чыстае каханне; у кампаніі — нязгода, непрыемнасці.

Зорка
СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Навагодняя казка

(урыўкі)

Такое бывае толькі ў навагоднюю ноч.

На высозным небе дрыжаць-пераміргваюцца зоркі. З вышыні, быццам чыясьці нябачная рука, месяц рассейвае на прасторы сіняватае святло. Яно асядае на галіны дрэў — апушвае яліны, стогадовы дуб-асілак, высокія асіны, што абступілі заснежаную паляну. Па снезе пабеглі-пакрыжаваліся сляды казуль. А вунь паўз куст ядлоўца быццам нехта правёў баразну. Відаць, прайшоў дзік. Выбраўся ён са свайго логава і падаўся праз паляну, азораную бледным месячным святлом.

Чуйная цішыня застыла ў лесе. Сыплецца з халоднага неба срабрыстая шэрань. Часам лусне кара — гэта мароз спрабуе сваю моц. Вось схаваўся, а потым зноў выглянуў з-за карункавых хмарак месячык, і адразу нешта няўлоўна змянілася на паляне. Нібыта з-пад снегу раптам з'явілася некалькі слупкоў. Стаяць, натапырыўшы доўгія

вушы. Гэта першымі сюды прыбеглі зайцы. А вунь пратупаў, чмыхаючы чорным носам, вожык... Хвіліна, другая... З-за яліны выглянула вострая мордачка хітрага ліса. Пушысты хвост яго замятае па прывычцы сляды. Але дарэмна ён гэта робіць. У такую ноч звяры ніколі не势 стануць паляваць на слабейшых. Зайцы сядзяць ля шэрага ваўка. І той спрабуе ўхмыляцца, хоць ад яго белых іклаў шмат хто на шырокай паляне каля яліны пацепвае вушамі.

З лапак яліны зваліўся камяк снегу. І з вяршаліны на паляну апусціліся вяртлявыя сойкі, вароны. Скокнуў непаваротлівы груган з дзюбай, што быццам адлівала сінявой сталі. Трыста гадоў пражыў на свеце гэты груган. Але кожны раз у навагоднюю ноч ён прылятае сюды, на паляну, на вялікую нараду звяроў і птушак. У гэтую ноч і звяры і птушкі разумеюць адзін аднаго. Кажуць, яны разумеюць і мову таго чалавека, які

ніколі іх не крыўдзіў, а дапамагаў.

На яліне снуюць цікаўныя сініцы, папаўзні. Дзяцел нахіліў галаву ў чырвоным берэціку. Вераб'і прытуліліся каля старэйшых сясцёр-галак. Патрэсквае ў галінах дрэў мароз. А можа, гэта трашчыць сухое ламачча? Так і ёсць. З гушчару выходзяць прыгажун лось з рагатай каронай на галаве і мядзведзь, які дзеля такой урачыстасці выбраўся з берлагу.

— Што ж, пара, — паціраючы лапай куртатыя вушы, сказаў мядзведзь. — Усе станавіцеся ў карагод. Дазваляю пачынаць навагодняе свята.

Звяры і птушкі спявалі і танцавалі вакол яліны. Часам з густых лапак падала на паляну шышка. Часам патрэскваў у кары бліжніх дубоў мароз. Звяры і птушкі не звярталі на гэта асаблівай увагі. Яны радаваліся, што малады сасоннік пагусцеў, падрос, з'явілася шмат сініц, снегіроў, якія, быццам чырванабокія яблыкі, сядзелі на бліжніх асінах. Звяры і птушкі радаваліся, што іх не пакрыўдзіў чалавек. Яны вельмі хацелі, каб у гэту светлую навагоднюю ноч і ён стаў у іхняе кола — паміж ласём і мядзведзем — і закружыўся ў імклівым карагодзе. Яны ж у тыя хвіліны разумелі чалавечую мову, як і чалавек разумеў мову звяроў і птушак...

*

Аленка ішла следам за дзедам і ўяўляла, як на палянку збягаюцца зайцы, як вавёрка, быццам рыжая маланка, мільгае ў гушчары галля, як лось і мядзведзь пачынаюць святочны карагод. Яны, вядома ж, прыйдуць сюды, і дзед навучыць яе разумець і птушыную, і звярыную мовы. І будуць яны вадзіць карагод разам з вожыкам, з цецерукамі, з непаседлівымі сойкамі...

Міхась Даніленка

1 СТУДЗЕНЯ

У Навагодні дзень — 1 студзеня 1919 года Часовы рабоча-сялянскі ўрад Беларусі выдаў маніфест, які абвяшчаў Беларусь суверэннай Савецкай Рэспублікай.

Абвяшчэнне беларускай савецкай нацыянальнай дзяржаўнасці было важным актам у гісторыі беларускага народа. А магло гэта стацца толькі дзякуючы Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі, 70-годдзе якой мы адзначалі ў гэтым годзе.

З нагоды гэтага важнага для беларусаў навагодняга акту мы друкуем верш аб беларусах чувашскага паэта.

Аляксандр Цімбай
(Чувашыя)

УДЗЯЧНАСЦЬ

Беларусы-сябры,
Залатыя ў вас рукі і сэрцы!
Галаву перад вамі
Схіляю і я да зямлі.
Як нікому,
Так цяжка было вам вайною, паверце.
Толькі вы не стагналі,
А супраць навалы ішлі.

Вы жылі ў зямлянках:
Вайною згарэлі ўсе хаты.
Ваша бульбачка-бульба
Ад смерці магла ратаваць.
Свой апошні кавалак
Дарылі вы мужным салдатам.
Веліч вашага сэрца —
Не ведаю, чым вымяраць.

Я ля Оршы упаў.
Сцёк крывёю тады у трызненні,
Падкасіла, чужацкая сталь.
Падабралі мяне беларусы
(Запомніў я тое імгненне)
І занеслі у вёску лясную —
Ваенны шпіталь.

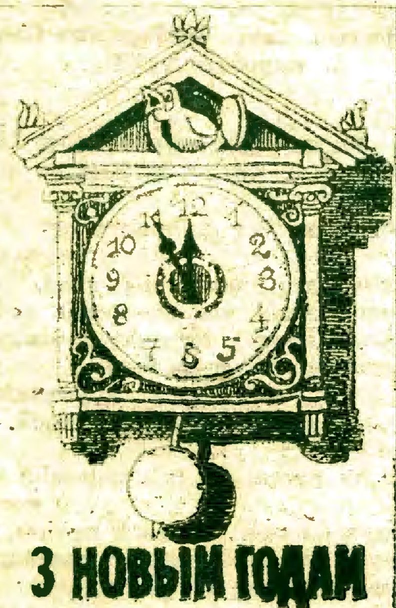
Я ляжаў,
Паміраў там ад раны балючай.
Як хацелася жыць
Той пакутнай дзівоснай вясной!
Думаў я, што не выжыву,
Думаў, а вы так гаюча
Падтрымалі мяне, маладога,
Сваёю крывёй.

Так сышліся тады
Дзве крыві, чуваша й беларуса, навекі.

Маё сэрца жыло
І пра смерць пачало забываць.
Як шкада,
Малавата аддзячыў за ласку і лекі,
Я да Дня Перамогі хацеў,
Ды не змог, ваяваць.

Ваша кроў, можа, нават
І сёння пульсуе у сэрцы,
Бо любоў не слабее
Да верных і крэўных сяброў.
Вам — ўдзячнасць за ўсё.
Хай шчаслівa жывецца
Беларусі нязломнай:
Яна заслужыла любоў!

Пераклад Ю. Свіркі

Мікола Чарняўскі

СОНЕЧНЫЯ СЛОВЫ

Ёсць словы сонечныя ў нас —
Сябрам сваім заўсёды
Жадаем шчыра:
— Ў добры час!
Віншуем:
— З Новым годам!

А Новы год ужо ідзе
Руплівым крокам нашым.
Мы знаем:
Ён не падвядзе,
Яму ад сэрца скажам:
— Калі ласка!

А гэта значыць, —
Мы расцём,
Як волаты, дужэем.
На ўсіх вятрах
З самім жыццём
Мудрэем і мужнеем.

А гэта значыць, —
Светлы шлях,
Што сцелецца прад намі,

(Працяг на стар. 10)

Кайсын Кулієў

народны паэт Кабардзіна-Балкарскай АССР

ТАМУ, ХТО ПРЫЙДЗЕ ЎСЛЕД ЗА МНОЙ

Даруй, не ўсе каналы з іх мастамі
Я пабудую ўласнымі рукамі.
Пасля мяне табе, нашчадак мой,
Работы хопіць. Над табой часамі
Кружыцца будуць беды груганамі,
Я [illegible] над маёй кружылі галавой.

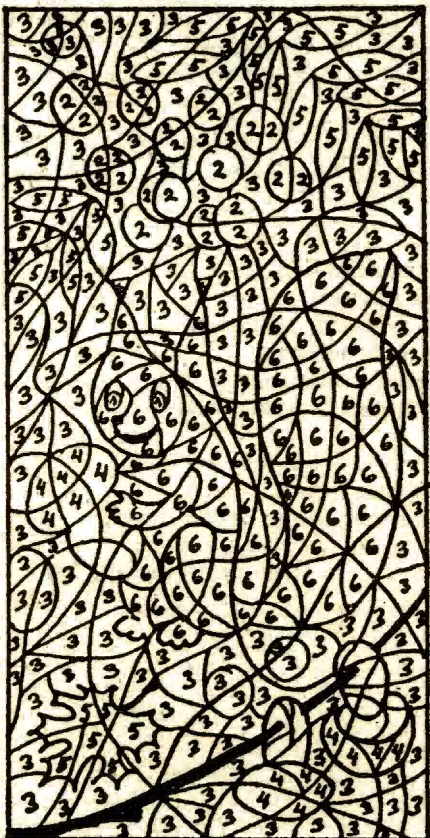
Ты да крыві не раз параніш ногі,
Кіруючы праз перавал круты,
І суму не пазбегнеш, і трывогі,
І, можа быць, не раз пасля дарогі,
Як я калісьці, стомішся і ты.

Усёй зямлёй, як спадчынай маёю,
Валодаць будзеш ты сваёй чаргою.
Ты будзеш слухаць свету цішыню,
Глядзець на дождж, нібы ён над зямлёю
З дня існавання льецца ўпершыню.

І ты захочаш воляю разумнай
Пераіначыць спадчыну маю,
І песню нашых дзён палічыш сумнай,
І паспрабуеш праспяваць сваю.

Не ўмеем мы, не верачы былому,
Даверыць сэрца вопыту чужому.
Каб праўду ад маны адмежаваць,
І мудрасць мудрых правіл, хоць старую,
Каторай я сягоння наследую,
Ты сам адкрыеш, каб наследаваць.

Пераклад А. Куляшова.

Размалюйце: 1 — чорным колерам, 2 — чырвоным, 3 — блакітным, 4 — карычневым, 5 — жоўтым, 6 — аранжавым.

Хто калі сустракае Новы год

Афганцы спраўляюць Новы год у сакавіку. Дзеці і дарослыя спаборнічаюць у запуску папяровых змеяў: чый змей падымецца вышэй і даўжэй пратрымаецца ў паветры? Узнагароджваюць тых, хто змайстраваў самы прыгожы, незвычайны змей.

Бірманцы спраўляюць Новы год у красавіку. Гэта ў іх свята Вады. На вуліцах стаяць бочкі і вёдры з вадой. Паліва-

юць адзін аднаго, льюць ваду з вакон і дзвярэй.

У Японіі сустрэча Новага года адбываецца раніцай 1 студзеня. Як толькі пачынае світаць, людзі апранутыя па-святочнаму, выходзяць на вуліцу, каб сустрэць узыход сонца. І калі яго першыя промні асвятляюць зямлю, усе пачынаюць віншаваць адзін аднаго і абменьвацца падарункамі, нават з незнаёмымі людзьмі.

У Шатландыі ўжо 31 снежня кожны дом адкрываецца для ўсіх: заходзь, частуйся! Толькі не забудзь памяшаць агонь у ачагу. Той, хто памяшае агонь, уваходзіць у дом з сяброўскімі намерамі. І робіць ён гэта моўчкі.

У Лондане ў навагоддзе кожны можа пайсці на Трафальгарскую плошчу і выкупацца ў фантане ва ўсім адзенні. Звычай дазваляе. І ахвотныя ёсць.

У Іспаніі звычай з ядой. Перад тым, як гадзіннік праб'е поўнач, трэба паспець з'есці роўна дванаццаць вінаградзін (адна вінаградзіна на адзін удар гадзінніка). Тады вас чакае ў Новым годзе ўдача.

У Швейцарыі Новы год лічаць і святам для сабак. Тыя, хто мае сабак, з наступленнем Новага года вядуць іх на ўзлессе. Там чакае Дзед Мароз з нізкай сардэлек на шыі. Якім радасным брэхам сустракаюць яго чатырохногія!

У Расіі калісьці Новы год пачынаўся 1 верасня. Так было да 1699 года, калі цар Пётр І указам загадаў, дзеля лепшай згоды з еўрапейскімі народамі, пачаткам года лічыць 1 студзеня.

Вучнёўская творчасць

КРУГЛЫ ГОД

Усе знаюць, нават дзеці,
Што круглы год ёсць на свеце.
Ён дванаццацю ўладае,
Усё добра пра іх знае.

Першы з іх — гэта студзень.
Хаваюцца ад яго людзі,
Бо калі пачнецца ён
На дварэ мароз, шэрань.

Другі месяц — гэта люты.
Азёры, рэчкі ільдом скуты,
На дварэ зіма гуляе,
Усіх марозам аблівае.

Сакавік — то месяц трэці.
Цешацца ім усе дзеці,
Бо ўжо блізкая вясна,
Сагрэе сонейкам яна.

Красавік — чацвёрты з іх.
Таксама цешыць людзей усіх.
Кветку, што завецца сон
Усім прыносіць ён.

Май — апошні месяц вясны.
Зацвітаюць усе сады,
Многа працы маюць пчолы.
Кожны чалавек вясёлы.

Чэрвень, як гавораць людзі,
Лета са сну будзіць.
Лета за ўсё цяплейшае
І найпрыгажэйшае!

А калі ліпы цвітуць,
Над імі грозна пчолы гудуць —
Гэта ўжо ліпень, вядома,
Ніхто не сядзіць дома.

Жнівень, жніво ўжо прыйшло!
Усё жывое ў поле пайшло.
Людзі працы хлеб будуць мець,
Вясёлую жніўную песню пець!

Верасень — восень прыйшла,
На полі ветрам загула,
Сонца ўжо прыгасае,
Бледны колер яно мае.

Кастрычнік — зіма ўжо блізка, —
Дождж і балота, слізка.
Адлятаюць у вырай птушкі,
У розныя дзіркі хаваюцца мушкі.

Перад зімой — гэта лістапад.
Голы лес, бязлісты сад,
Снег упаў, мароз настаў,
Рукамі сваімі свет зноў абняў.

Снежань — апошні месяц за ўсе —
Не шкадуе марозу зіме.
Ну, і няма часу дзівавацца —
І зіме калісь трэба пачацца.

Раман Давідзюк
Пачатковая школа ў Барысаўцы

(Працяг са стар. 9)

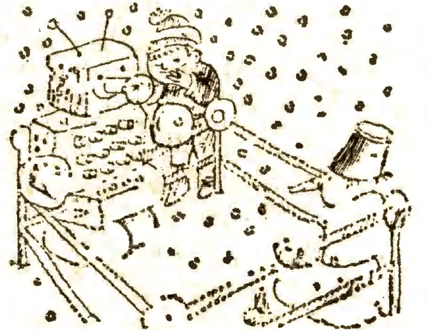
СОНЕЧНЫЯ СЛОВЫ

Вядзе да сонца
У працяг
Пад яснымі сцягамі.

А гэта значыць, —
Быць вясне.
І ў студзеньскую замець
Святло
Што сонца ўсход нясе,
Хмурынкам не запляміць.

А гэта значыць, —
Міру быць,
Братэрству,
Дружбе,

Працы.
Зямлю бацькоў душой любіць,
За мір заўжды змагацца.

А гэта значыць, —
Тут і там,
І ў дзетсадах, і ў школах,
Звінець шчаслівым галасам,
Звінець званкам вясёлым.

Ёсць словы сонечныя ў нас —
Усім сябрам-народам
Жадаем шчыра:
— Ў добры час!
Віншуем:
— З Новым годам!

Мікола Вяршынін

СУСТРЭЧА

Новы год на падыходзе,
Валіць люд наўкол гарой.
Мы нікуды не выходзім,
Дома удваіх з сястрой.

Мы і так не засумуем,
Праўдзём цікава час.
Ды званок раптоўна чуем:
Нехта непакоіць нас.

Адчыняю хутка дзверы —
Там Снягурка, Дзед Мароз.
Я вачам сваім не веру,
Да падлогі аж прырос.

— Вас віншуем з Новым годам.
Падарункі вам нясём.
Хай жа будуць тут заўсёды
Радасць, шчасце на ўвесь дом.

ШТО? ДЗЕ? КАЛІ?

Дзень	Стыль		Святы. імяніны		Сонца	Месяц
	новы	стары			усх.-зах.	усх.-зах.
нядзеля	**3**	**21**	**Дануты, Генавефы**	**Юльянні, Пракопа**	**7.45-15.36**	23.42-10.43
панядзелак	4	22	Тытуса, Яўгена	Анастассі, Феадота	7.44-15.37	0.04-11.24
аўторак	5	23	Эдварда, Шымана	Паўла, Ніфанта	7.44-15.39	1.29-11.39
серада	6	24	*Трох каралёў*	*Куцця. Яўгінні*	7.44-15.40	2.58-11.57
чацвер	7	25	Юліі, Люцыяна	*Раджджаство Хр.*	7.43-15.41	4.30-12.22
пятніца	8	26	Севярына, Мсціслава	*Сабор Пр. Багар.*	7.43-15.43	6.01-12.59
субота	9	27	Юльяны, Марцыяны	Сцяпана, Фёдара	7.42-15.44	7.20-13.55

Piątek 1 I — 8.55 Pr. dnia. 9.00 „Milcząca przyjaźń" — film prod. nowozel. 10.35 Życzenia z KDL. 10.45 Tel. film dok. „Jasełka". 11.15 Koncert muz. pol. 12.00 DT. 12.05 Powtórzenie orędzia noworocznego. 12.30 Variete. 13.15 Tel. film dok. „Walewice". 14.15 Turniej 4-ech skoczni. 15.15 „Zmiennicy" (9) — serial TP. 16.20 Marek i Wacek. 17.10 Życzenia z KDL. 17.15 Teleexpress. 17.30 Caterina Valente. 18.10 „Hollywood Dawida Selznicka" — film USA. 19.00 Wieczorynka. 19.25 Życzenia z KDL. 19.30 Dziennik. 20.00 „Głód serca" — film prod. pol. 21.25 Zimowy pan — pr. rozr. 22.15 Życzenia z KDL. 22.25 Studio Sport. 23.30 Pr. rozr. 0.25 Kino nocne „Z Alice donikąd" (1) — serial austral.

Sobota 2 I — 7.25 TTR — s. III Prod. rośl. 7.55 TTR — s. III Prod. zwierz. 8.25 Pr.dnia. 8.30 Tydzień na działce. 9.00 Drops oraz film z serii „Szagma albo zaginione światy" — film franc. (1). 10.30 DT. 10.40 Stare, nowe, najnowsze. 11.40 Od Bacha do Pendereckiego. 12.10 W świecie ciszy. 12.40 Antologia dramatu powszechnego: W. Szekspir — „Wieczór trzech króli". 14.35 „Wędrówki dalekie i bliskie" — „Wenus i Mona Liza". 15.25 Jan Kiepura — Gwiazda pierwszej wielkości. 16.15 Z batutą i humorem. 17.05 Los. D. Lotka. 17.15 Teleexpress. 17.30 Gdzie są taśmy z tamtych lat. 18.20 Butik. 18.50 Dobranoc. 19.00 Z kamerą wśród zwierząt. 19.30 Dziennik. 20.00 „Pod obstrzałem" — film fab. prod. USA. 22.05 Czas — mag. publ. 22.35 Siedem dni na świecie. 22.45 Sportowe rytmy tygodnia. 23.15 DT. 23.25 Pr. rozr. 0.30 Kino nocne: „Z Alice donikąd" (2) — serial austral.

Niedziela 3 I — 7.50 — Pr. dnia. 7.55 Wszechnica rodziny wiejskiej. 8.20 Tydzień. 9.00 Teleranek oraz film „Syriuszka". 10.30 DT. 10.35 „Arka Noego" — „Galapagos zakątek przeszłości" — serial przyr. 11.30 Siedem anten. 12.00 Kraj za miastem. 12.30 Koncert Życzeń. 13.15 Teatr dla dzieci: J. Papuzińska — „A gdzie ja się, biedniuteńki podzieję". 14.15 Portret aktorki — Antonina Gordon-Górecka. 14.45 Ochrona resztek fortuny — film dok. 15.25 „W rytmie disco" (23) — serial braz. 17.15 Teleexpress. 17.30 Turniej 4-ch skoczni. 18.10 Marek Sierocki przedstawia. 18.30 Antena. 19.00 Wieczorynka. 19.30 Dziennik. 20.00 „Późny start" (5) serial ang. 20.50 Pegaz. 21.30 10 minut z panem Jankiem. 21.40 Sportowa Niedziela. 22.15 Klub międzynar. 22.45 DT.

Poniedziałek 4 I — 13.30 TTR — s. I Chem. 14.00 TTR — s. I Biol. 14.30 Tel. kurs rol. 15.50 Nurt. 16.20 Pr. dnia i DT. 16.25 Dla młodych widzów: „Latający Holender". 16.45 „Wszystkie żagle w górę" — serial przyg. prod. rum. 17.15 Teleexpress. 17.30 „Jan Serce" (3) — serial TP. 18.30 Laboratorium. 18.50 Dobranoc. 19.00 Echa stadionów. 19.30 Dziennik. 20.00 Teatr TV: Leon Schiller — „O cudownym narodzeniu pańskim". 21.25 Tel. film dok. — „Zuzka". 22.05 Jazz Jamboree 87. 22.40 DT. 23.00 J. niem. (12).

Wtorek 5 I — 8.10 Hist. kl. V. 9.00 Fiz. kl. VIII. 9.30 Domator. 9.35 Domowe przedszkole. 10.00 DT. 10.10 Domator. 10.20 „Jak zdobywano Dziki Zachód" (1) — serial prod. amer. 11.00 Domator. 12.05 Temat pracy w malarstwie polskim — serial dok. 12.50 Chem. kl. VIII. 13.30 TTR — s. III Mat. 14.00 TTR — s. III Prod. rośl. 14.30 TTR — Walka biologiczna ze szkodnikami. 15.15 Powt. przed maturą: J. pol. 15.50 Kim być — decyzje 15-latków. 16.20 Pr. dnia i DT. 16.25 Krąg. 16.50 Wyprawy prof. Ciekawskiego. 17.15 Teleexpress. 17.30 Człowiek dla człowieka. 17.40 Wspólna Polska, wspólne sprawy. 18.10 Tel. Informator Wydawniczy. 18.30 Diagnoza. 18.50 Dobranoc. 19.00 Kram. 19.30 Dziennik. 20.00 „Jak zdobywano Dziki Zachód" (1) — serial prod. amer. 21.35 Konferencja prasowa rzecznika rządu. 21.50 Tel. film dok. „Donkiszoci od resztek". 22.20 Puchar Świata w narciarstwie alpejskim. 22.40 DT. 23.00 J. ang. (12).

Środa 6 I — 8.10 Religioznawstwo, kl. I—IV lic. 9.00 Mat. kl. I. 9.30 Domator. 9.35 Domowe przedszkole. 10.00 DT. 10.10 Szkoła dla rodziców. 10.20 „Czokan Walichanow" — cz. 1 filmu radz. 11.25 Domator. 12.00 Chem. kl. VII. 12.50 Muzyka powstaje kl. I—IV lic. 13.30 TTR — s. I Mat. 14.00 TTR — s. I J. pol. 14.30 Tel. kurs rol. 15.15 Powt. przed maturą: Hist. 15.40 Nurt. 16.10 Pr. dnia i DT. 16.15 Los. Ex. i Super Lotka. 16.25 Tik-Tak. 16.55 Piłkarska kadra czeka. 17.15 Teleexpress. 17.30 Turniej 4-ch skoczni. 18.20 Archiwum XX wieku. 18.50 Dobranoc. 19.00 Sejmowe spotkania. 19.30 Dziennik. 20.00 Film fab. 22.05 Klub międzynar. 22.35 Wyniki Totaliz. Sport. 22.40 DT. 23.00 J. ros.

Czwartek 7 I — 8.10 Hist. kl. VI. 9.30 Domator. 9.35 Dom. przedszkole. 10.00 DT. 10.10 Domator — dla dzieci. 10.20 „Derrick" (1) — film fab. RFN. 11.20 Domator. 12.00 Biol. kl. VIII. 12.50 J. pol. kl. I lic. 13.35 TTR — s. III Hist. 14.00 TTR — s. III Prod. zwierz. 14.30 Tel. kurs rol. 15.20 Powt. przed maturą: J. ang. 16.00 Informatyka dla roln. 16.20 Pr. dnia i DT. 16.25 Kwant. 16.50 „Było sobie życie" (4). 17.15 Teleexpress. 17.30 Patrol. 17.55 Refleksje. 18.20 Sonda. 18.50 Dobranoc. 19.00 Kontakty. 19.30 Dziennik. 20.00 „Derrick" — film fab. RFN. 21.00 Teraz — tyg. gosp. 21.30 Pegaz. 22.10 Recital Doroty Stalińskiej. 22.40 DT. 23.00 J. franc. (12).

Bielsk Podl. Mewy — pol. 4—8. Uwierzcie mi — węg. 9—10.

Czyże Pożegnanie — radz. 6—10.

Hajnówka Koncert — pol. 4—5. Yesterday — pol. 6—9. Fala — pol. 10.

Michałowo Nad Niemnem — pol. 5—10.

Mielnik Czułe słówka — USA 6—7. Sutener — NRD 9—10.

Milejczyce Anielska diablica — czes. 6—10.

Nurzec Cudowne dziecko — pol. Pokuta — radz. 6—10.

Orla Granica — pol. 6—10.

ГАДАВІНЫ

80 год таму назад

4.1.1908 г. нар. беларускі пісьменнік Яфім Садоўскі, літаратурную дзейнасць пачаў у 1923 г., пісаў апавяданні, нарысы, сцэнарыі дакументальных фільмаў.

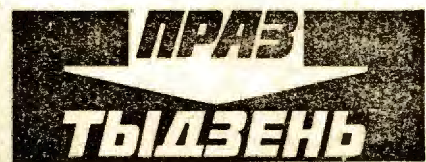
7.1.1908 г. нар. беларускі жывапісец Іван Рудчык, вучыўся ў Кракаве, найбольш вядомыя яго работы — карціны: „Зарава Айчыннай вайны" (1955), „Партызанскія вогнішчы" (1967), „На зямлі Люблінскай" (1968) і інш.

65 год таму назад

3.1.1923 г. нар. беларускі пісьменнік Алесь Шашкоў, друкавацца пачаў у 1947 г., першая кніга — зборнік апавяданняў „Абуджэнне" (1955); раманы: „Навальніца спее ў цішыні" (1969), „Спытай сваё сэрца" (1972), многа пішa для дзяцей.

4.1.1923 г. нар. беларускі пісьменнік Мікола Ваданосаў, друкуецца з 1948 г., аповесці: „У Баркоўскай пушчы" (1956), „Пераломнае лета" (1961), „Адзінай маці сыны" (1968) і інш. Цікава і шмат піша для дзяцей.

7.1.1923 г. нар. беларускі жывапісец Віктар Сахненка (пам. 26.4.1973.), найбольш вядомыя карціны: „Май" (1967), „Наша свята" (1968), „Цішыня" (1970) і інш.

Каляда, каляда... — рэмінісцэнцыі В. Рудчыка ● „Ніва" павінна быць важнай газетай, сцвярджае Рышард Бутайла ● Успаміны В. Шведа аб сустрэчы з Канстанцыяй Буйло ● ...І на зямлі мір ● Дзеці з Каракуліна ● Дзе чытаюць Петручукову „Пожню" ● Ліст-падзяка Г. Валкавыцкаму ● Вялікі гнеў Пятра Байко ● Гутаркі аб мове ● Як быць каханай ● Хто ён, гэты „шалахон"? ● Беларуская кухня ● Што-дзе-калі ● Гумар

МНОГАЕ, БРАТОК, ГУБЛЯЕШ, КАЛІ „НІВУ" НЕ ЧЫТАЕШ!

МУЗЕЙНЫ ФОНД

Грамадскі камітэт пабудовы Музея помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху праводзіць збор грошай на пабудову музея. Ахвяраванні трэба дасылаць на такі адрас:

Bank Spółdzielczy w Hajnówce Nr Konta 905217-1922-132.

У замежнай валюце: Narodowy Bank Polski I Oddział w Białymstoku nr rachunku walutowego 5018-24325-151-6787.

Спісак чарговых ахвяравальнікаў:

1024. Яўген Хмара (Гайнаўка) — 1200 зл.
1025. Юры Аксентовіч (Орля) — 500 зл.
1026. Ірэна Стэльмашук (Орля) — 100 зл.
1027. Зінаіда Гавіно (Кашалі) — 100 зл.
1028. Панцеляймон Мароз (Гайнаўка) — 3000 зл.
1029. Аляксандр Іванюк (Гайнаўка) — 1000 зл.
1030. Аляксей Харкевіч (Гайнаўка) — 1800 зл.
1031. Галіна Баравік (Гайнаўка) — 500 зл.
1032. Ірэна Зін (Гайнаўка) — 500 зл.
1033. Васіль Сакоўскі (Гайнаўка) — 500 зл.
1034. Аляксей Сельвясюк (Гайнаўка) — 500 зл.
1035. Ніна Кос (Гайнаўка) — 500 зл.
1036. Анатоль Скепка (Гайнаўка) — 500 зл.
1037. Васіль Дамброўскі (Гайнаўка) — 2500 зл.
1038. Ядвіга Дамброўская (Гайнаўка) — 2500 зл.
1039. Васіль Базылюк (Гайнаўка) — 500 зл.
1040. Уладзімір Рушук (Гайнаўка) — 500 зл.
1041. Зінаіда Петручук (Гайнаўка) — 500 зл.
1042. Параскева Рушук (Гайнаўка) — 500 зл.
1043. Іван Петручук (Гайнаўка) — 500 зл.
1044. Марыя Сцепанюк (Гайнаўка) — 500 зл.
1045. Вучні Гайнаўскага беларускага ліцэя — 10300 зл.
1046. Аляксандр Лукашук (Гайнаўка) — 300 зл.
1047. Уладзімір Клімюк (Плянта к/Нараўкі) — 1000 зл.
1048. Галена Тапалянская (Трасцянка) — 500 зл.
1049. Васіль Раманчук (Кузава) — 500 зл.
1050. Аляксандр Харкевіч (Ляшукі) — 500 зл.
1051. Надзея Харкевіч (Ляшукі) — 500 зл.
1052. Аляксандр Грыгаровіч (Гайнаўка) — 500 зл.
1053. Люба Грыгаровіч (Гайнаўка) — 500 зл.
1054. Самаўправа жыхароў Новага Беразова — 20000 зл.

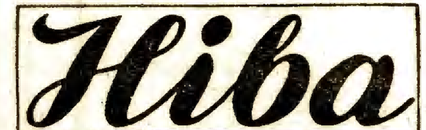
Дзякуем.

Паведамляем таксама, што цэнтры збірання экспанатаў для музея знаходзяцца ў наступных месцах:

у Пачатковай школе ў Рыбаках, гміна Міхалова,
у будынку былога ПЗГС у Гайнаўцы,
у клубе БГКТ у Бельску, вуліца Міцкевіча 50/54,
у клубе БГКТ у Гайнаўцы, вуліца Вызвалення 6,
у Гмінным камітэце ПАРП у Мілейчыцах,
у Саколцы, вуліца Варынская 1,
у ГП БГКТ у Беластоку, вуліца Варшаўская 11.

Чакаем экспанатаў або інфармацыі аб месцы іх знаходжання.

Наш адрас: Społeczny Komitet Budowy Muzeum Zabytków Kultury Białoruskiej i Ruchu Rewolucyjnego, 17-200 Hajnówka, ul. Wyzwolenia 6. Тэлефон 28-89.

Орган Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства. Рэдагуе калектыў: Вера Валкавыцкая, Мікалай Гайдук (намеснік галоўнага рэдактара), Валянціна Жэшка (карэктар), Міраслава Лукша, Яўгенія Палоцкая (кіраўнік канцылярыі), Уладзіслаў Петрук (мастак), Віктар Рудчык, Марыя Федарук (машыністка), Міхась Хмялеўскі, Яніна Чэрнякевіч, Ада Чэчуга (адказны сакратар).

„Niwa"
ul. Wesołowskiego 1
15-950 Białystok skr. poczt. 149
tel. 232-41

Wydawca: Białostockie Wydawnictwo Prasowe. 15-950 Białystok, ul. Wesołowskiego 1.

Druk: Białostockie Zakłady Graficzne w Białymstoku. Cena prenumeraty kwart. 156 zł, półr. 312 zł, rocznie 624 zł.

WARUNKI PRENUMERATY:

1. dla osób prawnych — instytucji i zakładów pracy:
   — instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miastach wojewódzkich i pozostałych miastach, w których znajduje się siedziba Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" zamawiają prenumeratę w tych Oddziałach,
   — instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miejscowościach, gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" i na terenach wiejskich opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli.
2. dla osób fizycznych — indywidualnych prenumeratorów,
   — osoby fizyczne zamieszkałe na wsi i w miejscowościach, gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli.
   — osoby fizyczne zamieszkałe w miastach — siedzibach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę wyłącznie w urzędach pocztowych nadawczo-oddawczych właściwych dla miejsc zamieszkania prenumeratora. Wpłaty dokonują, używając „blankietu wpłaty" na rachunek miejscowego Oddziału RSW „Prasa-Książka-Ruch".
3. Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch" Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1153-201045-139-11. Prenumerata ze zleceniem wysyłki za granicę pocztą zwykłą jest droższa od prenumeraty krajowej o 50 proc. dla zleceniodawców indywidualnych i o 100 proc. dla zlecających instytucji i zakładów pracy.

Termin przyjmowania prenumeraty na kraj i za granicę:
— do dnia 10 listopada na I kwartał i I półrocze roku następnego, oraz cały rok następny;
— do dnia 1 każdego miesiąca poprzedzającego okres prenumeraty roku bież.

Zam. 1992/87 r. Nakład 25.000 egz. W-6.

СТУДЗЕНЬ

1 19 П **Новы Год**
2 20 С Ігната
3 21 Н **Юльяніі**
4 22 П Анастассі
5 23 А Паўла
6 24 С *Куцця*
7 25 Ч *Раждж. Хрыст.*
8 26 П *Сабор Пр. Баг.*
9 27 С Сцяпана
10 28 Н **Давіда**
11 29 П Марка
12 30 А Анісі
13 31 С *Шчодры Вечар*
14 1 Ч *Новы Год*
15 2 П Сяргея
16 3 С Малахіі
17 4 Н **Апанаса**
18 5 П *Куцця*
19 6 А *Хрышч. Госп.*
20 7 С *Іаана Хр.*
21 8 Ч Георгія
22 9 П Філіпа
23 10 С Рыгора
24 11 Н **Міхаіла**
25 12 П Таццяны
26 13 А Якава
27 14 С Ніны
28 15 Ч Прахора
29 16 П Леаніды
30 17 С Антона
31 18 Н **Кірылы**

ЛЮТЫ

1 19 П Арсення
2 20 А Яўфіма
3 21 С Яўгена
4 22 Ч Лявонція
5 23 П Генадзя
6 24 С Ксенні
7 25 Н **Віталя**
8 26 П Аркадзя
9 27 А *Іаана Залат.*
10 28 С Яфрэма
11 29 Ч Ігната
12 30 П *Трох Свяц.*
13 31 С Кіры
14 1 Н **Мясапусная**
15 2 П *Грамніцы*
16 3 А Сымона
17 4 С Сідара
18 5 Ч Агаты
19 6 П Хрысціны
20 7 С Лукі
21 8 Н **Сырапусная**
22 9 П Нікіфара
23 10 А Дзень Сав. Арм.
24 11 С Усевалада
25 12 Ч Аляксея
26 13 П Святланы
27 14 С Аўксенція
28 15 Н **Ефрасініі**
29 16 П Памфіла

САКАВІК

1 17 А Рамана
2 18 С Марыянны
3 19 Ч Льва
4 20 П Яўгена
5 21 С Карніла
6 22 Н **Цімафея**
7 23 П Апанаса
8 24 А Дз. Жанчын
9 25 С Эразма
10 26 Ч Тараса
11 27 П Севасцьяна
12 28 С Пракопа
13 29 Н **Васіля**
14 1 П Антаніны
15 2 А Фядота
16 3 С Кляонікі
17 4 Ч Вячаслава
18 5 П Іраіды
19 6 С Канстанціна
20 7 Н **Яўгена**
21 8 П Феафілакта
22 9 А 40 мучанікаў
23 10 С Леаніда
24 11 Ч Георгія
25 12 П *Звеставанне*
26 13 С Цярэнція
27 14 Н **Пальмавая**
28 15 П Аляксандра
29 16 А Юльяна
30 17 С Аляксея
31 18 Ч Кірылы

КРАСАВІК

1 19 П Дар'і
2 20 С Сяргея
3 21 Н **Вялікдзень**
4 22 П **Вялікдзень**
5 23 А Лідзіі
6 24 С Захара
7 25 Ч *Благав. ПДМ*
8 26 П Анны, Алы
9 27 С Іаана
10 28 Н **Вялікдзень**
11 29 П *Светлы панядз.*
12 30 А *Радаўніца*
13 31 С Апалона
14 1 Ч Марыі
15 2 П Ціта
16 3 С Мікіты
17 4 Н **Іосіфа**
18 5 П Платона
19 6 А Мяфодзія
20 7 С Георгія
21 8 Ч Ірадзівона
22 9 П Вадзіма
23 10 С Іаанны
24 11 Н **Марцыяна**
25 12 П Давіда
26 13 А Арцямона
27 14 С Марціна
28 15 Ч Трафіма
29 16 П Галіны
30 17 С Адрыяна

МАЙ

1 18 Н **Свята Працы**
2 19 П Трыфана
3 20 А *Гаўрылы Забл.*
4 21 С *Прапалавенне*
5 22 Ч Клімента
6 23 П Юрыя
7 24 С Елізаветы
8 25 Н **Сільвестра**
9 26 П Дзень Перамогі
10 27 А Сцяпана
11 28 С Кірылы Тур.
12 29 Ч Мемнона
13 30 П Якава
14 1 С Тамары
15 2 Н **Барыса**
16 3 П Цімафея
17 4 А Палагеі
18 5 С Ірыны
19 6 Ч *Ўзнясенне*
20 7 П Ніла
21 8 С *Іаана Баг.*
22 9 Н **Мікалая**
23 10 П Таісы
24 11 А Мяфодзія
25 12 С Германа
26 13 Ч Аляксандра
27 14 П Сідара
28 15 С Пахома
29 16 Н **Тройца**
30 17 П *Святадух. дз.*
31 18 А Клаўдзіі

ЧЭРВЕНЬ

1 19 С Дз. Дзіцяці
2 20 Ч **Божае Цела**
3 21 П Алены
4 22 С Васіліска
5 23 Н **Ефрасініі Пол.**
6 24 П Мяле́ція
7 25 А Іаана
8 26 С Георгія
9 27 Ч Феадоры
10 28 П Мікіты
11 29 С Аляксандра
12 30 Н **Рамана**
13 31 П Ерміі
14 1 А Юстына
15 2 С Нікіфара
16 3 Ч Юльяна
17 4 П Марфы
18 5 С Канстанціна
19 6 Н **Сасанны**
20 7 П Клаўдзія
21 8 А Фёдара
22 9 С Марыі
23 10 Ч Антаніны
24 11 П Варфаламея
25 12 С *Ануфрыя*
26 13 Н **Анны**
27 14 П Мсціслава
28 15 А Мадэста
29 16 С Ціхана
30 17 Ч Мануіла

ЛІПЕНЬ

1 18 П Лявонція
2 19 С Іуды
3 20 Н **Іны**
4 21 П Юльяна
5 22 А Галакціёна
6 23 С Германа
7 24 Ч *Іаана Хр.*
8 25 П Фяўроніі
9 26 С Давіда
10 27 Н **Іаанны**
11 28 П Сяргея
12 29 А *Пятра*
13 30 С *12 апосталаў*
14 1 Ч Кузьмы
15 2 П Ювеналія
16 3 С Анатоля
17 4 Н **Андрэя**
18 5 П Апанаса
19 6 А Валянціна
20 7 С Фамы
21 8 Ч Пракопа
22 9 П **Св. Адраджэн.**
23 10 С Апалона
24 11 Н **Ольгі**
25 12 П Міхала
26 13 А Гаўрылы
27 14 С Анісіма
28 15 Ч *Уладзіміра*
29 16 П Аляўціны
30 17 С Марыны
31 18 Н **Емяльяна**

ЖНІВЕНЬ

1 19 П Макрыны
2 20 А *Ільі*
3 21 С Сымона
4 22 Ч Мар'і
5 23 П Апалінара
6 24 С *Барыса*
7 25 Н **Анны**
8 26 П Параскевы
9 27 А Панцеляймона
10 28 С Прахора
11 29 Ч Серафімы
12 30 П Валянціна
13 31 С Юліты
14 1 Н **Маккавеяў**
15 2 П Сцяпана
16 3 А Антона
17 4 С Канстанціна
18 5 Ч Еўсігнея
19 6 П *Спаса*
20 7 С Пімена
21 8 Н **Грыгорыя**
22 9 П Дзімітра
23 10 А Рамана
24 11 С Сасанны
25 12 Ч Аляксандра
26 13 П Ірынея
27 14 С Міхея
28 15 Н **Успенне БМ**
29 16 П Дзяміда
30 17 А Мірона
31 18 С Флора

ВЕРАСЕНЬ

1 19 Ч Андрэя
2 20 П Самуіла
3 21 С Фадзея
4 22 Н **Яўлаліі**
5 23 П Калініка
6 24 А Арсення
7 25 С Варфаламея
8 26 Ч Наталлі
9 27 П Пімена
10 28 С Майсея
11 29 Н **Усяч. гал. І.Хр.**
12 30 П Аляксандра
13 31 А Генадзя
14 1 С Сымона
15 2 Ч Маманта
16 3 П Анфіма
17 4 С Вавілы
18 5 Н **Раісы**
19 6 П Міхала
20 7 А Сазонта
21 8 С *Нарадж. ПДМ*
22 9 Ч Якіма
23 10 П Пятра
24 11 С Германа
25 12 Н **Юльяна**
26 13 П Карніла
27 14 А *Уздзв. Кр. Госп.*
28 15 С Мікіты
29 16 Ч Людмілы
30 17 П Веры

КАСТРЫЧНІК

1 18 С Соф'і
2 19 Н **Канстанціна**
3 20 П Алега
4 21 А Мялеція
5 22 С Іоны
6 23 Ч Іраіды
7 24 П Уладзіслава
8 25 С Сяргея
9 26 Н **Іаана Багасл.**
10 27 П Марка
11 28 А Вячаслава
12 29 С Дз. Войска Пол.
13 30 Ч Грыгорыя
14 1 П *Пакроў БМ*
15 2 С Анны
16 3 Н **Дзяніса**
17 4 П Веранікі
18 5 А Пятра
19 6 С Фамы
20 7 Ч Палагеі
21 8 П Таісы
22 9 С Якава
23 10 Н **Яўлампія**
24 11 П Зінаіды
25 12 А Марціна
26 13 С Веніяміна
27 14 Ч Параскевы
28 15 П Яфіма
29 16 С Лонгіна
30 17 Н **Андрэя**
31 18 П Лукі

ЛІСТАПАД

1 19 А **Дз. Памёршых**
2 20 С Арцёма
3 21 Ч Іларыёна
4 22 П *Казанс. ік. БМ*
5 23 С Ігната
6 24 Н **Арсення**
7 25 П Кастр. рэвал.
8 26 А Дзмітрыя
9 27 С Нестара
10 28 Ч Неанілы
11 29 П Анастассі
12 30 С Маркіяна
13 31 Н **Нікадзіма**
14 1 П *Кузьмы*
15 2 А Афона
16 3 С Іосіфа
17 4 Ч Нікандры
18 5 П Галакціёна
19 6 С Аляксандры
20 7 Н **Фядота**
21 8 П *Міхаіла*
22 9 А Анісіфара
23 10 С Радзівона
24 11 Ч Віктара
25 12 П Ніла
26 13 С Іаана Залат.
27 14 Н **Філіпа**
28 15 П Дзмітрыя
29 16 А Мацвея
30 17 С Нікана

СНЕЖАНЬ

1 18 Ч Платона
2 19 П Аўдзея
3 20 С Анатоля
4 21 Н **Увядзенне ПДМ**
5 22 П Вапяр'яна
6 23 А *Аляксан. Неўск.*
7 24 С *Кацярыны*
8 25 Ч Клімента
9 26 П Інакенція
10 27 С Паладзія
11 28 Н **Сцяпана**
12 29 П Нектарыя
13 30 А *Андрэя*
14 1 С Навума
15 2 Ч Авакума
16 3 П Сафоніі
17 4 С *Варвары*
18 5 Н **Саввы**
19 6 П *Мікалая*
20 7 А Антона
21 8 С Кесара
22 9 Ч Анны
23 10 П Ангеліны
24 11 С Данілы
25 12 Н **Божае Нарадж.**
26 13 П **Яўгена**
27 14 А Апалона
28 15 С Паўла
29 16 Ч Феафаніі
30 17 П Данілы
31 18 С Зоі